

พิธีกรรมและโครงสร้างทางสังคมของลาวโซ่ง

LAO SONG RITUAL AND SOCIAL STRUCTURE

วาสนา อรุณกิจ
Vasana Aroonkit

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Graduate School, Chulalongkorn University

บทคัดย่อ

พิธีกรรมของสังคมลาวโซ่งแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ พิธีกรรมตามแนวพุทธศาสนา และพิธีกรรมตามความเชื่อดั้งเดิมที่เกี่ยวกับการนับถือผีและการบูชาบรรพบุรุษซึ่งคล้ายคลึงกับวัฒนธรรมจีนมาก เนื่องจากถิ่นเดิมของลาวโซ่งอยู่ทางตอนเหนือของเวียดนามและอยู่ใกล้ตอนใต้ของจีนจึงได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมจีนในสมัยก่อน ลาวโซ่งปฏิบัติพิธีกรรมอย่างเคร่งครัดจนกลายเป็นประเพณีที่แสดงถึงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ ความสามัคคีในหมู่คณะ ตลอดจนเป็นการดำรงไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มชน ส่วนการจัดระเบียบทางสังคมของลาวโซ่งทั้งในระดับครอบครัวและระดับชุมชนหมู่บ้านนั้น ใช้ระบบเครือญาติเป็นเกณฑ์ ระบบเครือญาติ ประกอบด้วยเครือญาติสายโลหิต และเครือญาติทางการแต่งงานซึ่งถือฝ่ายบิดาเป็นสำคัญ ดังนั้น สังคมหมู่บ้านลาวโซ่งจึงประกอบด้วยครอบครัวหลาย ๆ ครอบครัวที่เกี่ยวข้องเป็นเครือญาติกันไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่ง นอกจากนี้ ชุมชนลาวโซ่งยังมีการแบ่งระดับชนชั้นทางสังคมโดยใช้วงศ์ตระกูลเป็นเกณฑ์เป็น 2 ชั้นชั้นคือ ชั้นชั้นผู้ท้าวและผู้้น้อย หมู่สาวจากสองชนชั้นนี้สามารถแต่งงานกันได้โดยเสรี สถานภาพของผู้หญิงจึงเปลี่ยนแปลงขึ้นลงได้เพราะยึดถือชนชั้นทางฝ่ายสามีเป็นหลัก อาจกล่าวได้ว่าพิธีกรรมและโครงสร้างทางสังคมของลาวโซ่งมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน เนื่องจากลาวโซ่งได้นำความเชื่อดั้งเดิมและสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติมาควบคุมพฤติกรรมของบุคคล เสมือนกำหนดให้บุคคลอยู่ในระเบียบวินัย มีศีลธรรม มีความสามัคคีซึ่งก่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยในชุมชนหมู่บ้าน

รายงานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับพิธีกรรมและโครงสร้างทางสังคมของลาวโซ่งที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านบ้านสระ ตำบลสระพัฒนา อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม เพื่อให้ทราบถึงวิถีการดำเนินชีวิต ตลอดจนโครงสร้างทางสังคมของลาวโซ่ง อันจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาชุมชนหมู่บ้าน หรือพัฒนาประเทศได้อย่างเหมาะสมเพราะจะทำให้มองเห็นข้อมูลที่จะเอื้ออำนวยหรือข้อมูลที่จะเป็นอุปสรรคในการพัฒนา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาท้องถิ่น อันเป็นผลต่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศ

ABSTRACT

Ritual of Lao Song people can be divided into 2 categories: buddhist and animist cum ancestor worship (spirits of the deaths or phi). Lao Song people attach greater importance to the latter category of rite than the former one. In several respects, the rites related to ancestor worship are similar to the Chinese practice since Lao Song or Black Tai lived in South China and North Vietnam. However, Lao Song people still follow practice of Thai-Lao as seen in most other Northeast communities in Thailand. The performance of rites has developed into a social duty in the community and became customary practice reinforcing unity and group identity. These ritual functions confirm the existing social structure of Lao Song group. The rites serve to promote social stability and are the symbols indicating the status of individuals in their group.

With respect to social structure of Lao Song, the family organization represents patrilineal kinship system which is symbolized by the belief in the same phi. The village ties consists of both consanguine and affine relatives. Social stratification among Lao Song includes two classes, namely, phu-tao and phu-noi which are not divided very rigidly in the sense that intermarriage between these two classes are allowed and there is no taboo against marriage with outsiders. This results in the changes of the status of women according to their husbands' status. In addition, the beliefs in spirits of the deaths or phi and in supernatural power of phi function as social mechanism ensuring proper discipline and moral behavior among community members.

The inter-relationship between ritual functions and social structure of Lao Song community is reflected in the parallel pattern of ritual stratification between phu-tao and phu-noi and the social structure of Lao Song people at the family and village levels.

คำนำ

ลาวโซ่ง เป็นกลุ่มไทยโบราณกลุ่มหนึ่ง มีถิ่นฐานเดิมอยู่ในบริเวณแคว้นสิบสองจุไทยซึ่งมีอาณาเขตอยู่แถบแม่น้ำดำและแม่น้ำแดง ปัจจุบันอยู่ในเขตประเทศเวียดนามเหนือเชื่อมต่อกับประเทศลาว และประเทศจีนตอนใต้ ลาวโซ่งเดิมเรียกกันว่า *ไทยดำ* หรือ *ผู้ไทยดำ* (Black Tai) หรือ *ลาวซงดำ* เพราะนิยมสวมใส่เสื้อสีดำล้วน ซึ่งแตกต่างกับกลุ่มไทยที่อยู่ใกล้เคียงกัน เช่น *ไทยขาว* หรือ *ผู้ไทยขาว* (White Tai) นิยมแต่งกายด้วยเสื้อผ้าสีขาว และ *ไทยแดง* หรือ *ผู้ไทยแดง* (Red Tai) ที่ชอบใช้สีแดง ขลิบและตกแต่งชายเสื้อด้วยสีดำ¹

การที่เรียกผู้ไทยดำว่าลาวโซ่งนั้น คำว่า *ลาว* เป็นคำที่คนไทยภาคกลางใช้เรียกเพราะคิดว่าเป็นพวกเดียวกับคนลาว เนื่องจากอพยพเข้ามาพร้อมกับกลุ่มลาวอื่น ๆ ส่วนคำว่า *โซ่ง* เข้าใจว่ามาจากคำเรียกของคนไทยและลาวพวนในถิ่นที่ชาวผู้ไทยดำอาศัยอยู่ เพราะผู้ไทยดำนิยมนุ่งกางเกงทั้งชายและหญิง และ

คำว่ากางเกงนี้ผู้ไทยดำเรียกว่า *ซ่ง* จึงเรียกว่า *ลาวซ่ง* ซึ่งหมายถึง *ลาวนุ่งกางเกง* และต่อมาก็เพี้ยนเป็น *ลาวไซ่ง*⁴

ลาวไซ่งมีภาษาเขียนและภาษาพูดเรียกว่า *ภาษาลาวไซ่งหรือภาษาไทยดำ* สำเนียงไม่แตกต่างจากลาวเวียงจันทน์และลาวทางภาคอีสานมากนัก ตัวอักษรคล้ายภาษาลาว ส่วนไวยากรณ์เป็นแบบเดียวกับภาษาไทย³ ลาวไซ่งบ้านสระจะพูดภาษาของตนเฉพาะในกลุ่มลาวไซ่งด้วยกัน แต่จะใช้ภาษาไทยภาคกลางเมื่อติดต่อกับคนภายนอกกลุ่ม

ลักษณะบ้านของลาวไซ่งในปัจจุบันเป็นบ้านไม้ยกพื้นสูงประมาณ $1\frac{1}{2}$ เมตร มีนอกชานกว้าง และมีไม้ระแนงกันบริเวณนอกชาน หลังคาส่วนใหญ่มีงมุงสังกะสี ที่มุงกระเบื้องและแฝกมีเป็นส่วนน้อย บ้านของผู้ที่มีฐานะดีจะกันห้อง แต่โดยทั่วไปแล้วจะแบ่งห้องโดยใช้เสาเรือนเป็นหลัก² ด้านในสุดมี 3 ห้องคือห้องผีบรรพบุรุษเรียกว่า *กะส่อหอง* ซึ่งจะใช้ฝากันมองเห็นได้ชัด ส่วนอีก 2 ห้องคือ ห้องกลางใช้สำหรับทำพิธีเสนเรียกว่า *ขวัญหรือแต่งงาน* และ *ห้องฝัด* (ฝัดประจำครอบครัว) ใต้ถุนใช้เป็นที่ทอผ้า เก็บเครื่องมือเครื่องใช้ทางการเกษตรและเลี้ยงหมู

การแต่งกายของลาวไซ่งในชีวิตประจำวัน (รูปที่ 1) ผู้ชายนุ่งกางเกงผ้าฝ้ายขาสั้นสีดำหรือครามเข้ม สวมเสื้อสีดำ ผ้าหน้าตลอดคิดกระดุมเงินประมาณ 10 - 15 เม็ด (หรือมากกว่านั้น) แขนยาวรัดข้อมือ เรียกว่า *เสื้อไท* ผู้หญิงนุ่งผ้าขึ้นสีดำหรือครามเข้มมีลายขาวเป็นทางลงสลับคำคล้ายลายบนผลแดงโมมีเชิงผ้าเป็นขอบกว้างประมาณ 2 - 3 นิ้ว (ถ้าเป็นแม่ย่าจะเกาะเชิงออก) การนุ่งขึ้นจะไม่ขมวดชายพกไว้ด้านข้างเอว แต่จับผ้ามาทบกันตรงกลางให้จับแยกจากกัน แล้วขมวดไว้ตรงหน้าท้องหรือใช้เข็มขัดคาดแล้วดึงขึ้นข้างหน้าให้สูงกว่าด้านหลัง เพื่อสะดวกในการเดินและทำงาน สวมเสื้อเหมือนเสื้อไท แต่คิดกระดุมน้อยกว่า เรียกว่า *เสื้อก้อม* นอกจากนี้ ผู้หญิงที่แต่งงานแล้วยังนิยมคาดอกด้วย *ผ้าเปี้ยว* เป็นผ้าฝ้ายสีดำหรือครามเข้ม กว้างประมาณ 6 นิ้ว ยาว 1 เมตร ริมด้านหนึ่งปักลวดลายแบบไซ่ง

ถ้าเป็นงานพิธีกรรม ผู้ชายนุ่งกางเกงขาวสีดำ และสวม *เสื้อฮี* (รูปที่ 2) ตัวเสื้อเข้ารูปเล็กน้อย ยาวคลุมสะโพก ผ้าหน้าตลอด ด้านข้างผ้าขึ้นมาถึงเอว คอเสื้อเป็นคอกลมติดคอ กั้นรอบคอด้วยผ้าไหมสีแดง เดินเส้นทับด้วยไหมสีเสด เขียวและขาว มีกระดุมติดคล้องไว้ 1 เม็ด แขนเสื้อยาวทรงกระบอก ปักและตกแต่งรักแร้และด้านข้างด้วยเศษไหมสีต่าง ๆ พร้อมกับติดกระดุมชั้นเล็ก ๆ ตามลวดลายอย่างสวยงาม เสื้อฮีของผู้หญิงคล้ายของผู้ชายแต่ตัวใหญ่กว่า คอแหลมลึก สวมหัว แขนสามส่วน ปักและตกแต่งปลายแขนด้วยไหมเช่นเดียวกัน มักสวมทับเสื้อที่ใส่อยู่อีกชั้นหนึ่ง ถ้าอากาศร้อนไม่จำเป็นต้องสวมตลอดเวลา อาจจะพาดบ่า หรือเกยบนเอว หรือผูกทับไปบนผ้าเปี้ยวก็ถือว่าสวมเสื้อฮีแล้ว

ผู้หญิงลาวไซ่งนิยมไว้ผมยาวเกล้ามวยเสียบปิ่น ถ้ายังสาวจะเกล้ามวยสูง ถ้าแต่งงานแล้วจะเกล้ามวยต่ำ เครื่องประดับที่นิยม คือ ต่างหู และกำไลมือ ส่วนผู้ชายนิยมตัดผมสั้นเกรียนและนิยมสักตามตัว แขน และขา เพื่อความสวยงาม¹

ผู้ที่แต่งกายในลักษณะดังกล่าว มักเป็นผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไป ส่วนในเด็กวัยรุ่นจะแต่งกาย และไว้ทรงผมแบบคนไทยภาคกลาง นอกจากเวลาปฏิบัติงานพิธีกรรม จึงจะแต่งกายตามแบบประเพณี

แม้ว่าลาวโซ่งจะได้อพยพเข้ามารวมกลุ่มกันตั้งรกรากอยู่ในหลายจังหวัดในภาคกลางของ ประเทศไทยเป็นเวลาประมาณ 150 ปีมาแล้ว แต่ก็ยังคงดำรงรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม การแต่งกาย ภาษา อาชีพ ประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นของตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งพิธีกรรมถือได้ว่าเป็นปัจจัย ที่สำคัญที่สุดในการดำรงไว้ซึ่งความเป็นปึกแผ่นของสังคม

วิธีการศึกษาและวิจัย

การวิเคราะห์พิธีกรรมในงานวิจัยนี้ใช้แนวการศึกษาเชิงการหน้าที่ (Functionalism) ตาม แนวความคิดของนักทฤษฎีการหน้าที่^{5,7,8} และวิเคราะห์สัญลักษณ์ของพิธีกรรมตามแนวของ Turner⁹ ส่วนในด้านโครงสร้างทางสังคมนั้นเป็นการศึกษาโดยการตีความจากพิธีกรรม ตามแนวคิดของ Leach⁶ ที่เกี่ยวกับการจัดระเบียบทางสังคมที่ว่า พิธีกรรมสามารถสะท้อนให้เห็นโครงสร้างทางสังคมของกลุ่มได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยและบทความของนักวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับลาวโซ่ง
2. การเก็บข้อมูลจากการวิจัยภาคสนาม ได้จากการสังเกตการณ์โดยเข้าไปมีส่วนร่วมในพิธีกรรม ต่าง ๆ ของลาวโซ่ง ทำให้ทราบถึงการดำเนินชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรม โดยการสัมภาษณ์จากแบบ สอบถามและแบบสัมภาษณ์ ตลอดจนการพูดคุยแบบไม่เป็นทางการ ผู้ที่ถูกสัมภาษณ์ ได้แก่
 - ก. ผู้ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ และผู้ที่เกี่ยวข้อง
 - ข. ผู้นำหมู่บ้าน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ครู พัฒนาการ และเจ้าอาวาส
 - ค. คนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้าน และประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะผู้ที่เป็นหัวหน้าครอบครัว

ผู้วิจัยได้เข้าไปอาศัยอยู่ในหมู่บ้านที่ศึกษา เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลทุกวันตั้งแต่วันที่ 20 มีนาคม - 30 ตุลาคม 2528 โดยการสุ่มตัวอย่างจากหัวหน้าครอบครัวจำนวน 140 คน แล้วสัมภาษณ์ตามแบบสอบถาม รวมทั้งการสัมภาษณ์เฉพาะผู้ประกอบพิธีกรรมและผู้ที่เกี่ยวข้องจำนวน 20 คนด้วย

การวิเคราะห์และแปลความข้อมูล

ใช้การตีความ (Interpret) แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนที่เป็นพิธีกรรมและ ส่วนที่เป็นโครงสร้างทางสังคม โดยวิเคราะห์จากข้อมูลที่ได้จากภาคสนามโดยตรงเป็นหลัก และเลือกศึกษา เฉพาะพิธีกรรมที่ทำในระหว่างเดือนมีนาคม - สิงหาคม ซึ่งเป็นช่วงที่ลาวโซ่งประกอบพิธีกรรมมากที่สุด

พิธีกรรมของลาวโซ่ง

พิธีกรรมต่าง ๆ ของลาวโซ่งอาจแยกตามความเชื่อถือได้ 2 ประเภท คือ

1. พิธีกรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อถือทางพุทธศาสนา ลาวโซ่งยอมรับวัฒนธรรมของคนไทยภาคกลางบางส่วนโดยเฉพาะในด้านกานรับถือพุทธศาสนา ลาวโซ่งจึงปฏิบัติพิธีกรรมตามหลักพุทธศาสนาเหมือนคนไทยทั่วไป เช่น มีการบวชนาค ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า การทำบุญในเทศกาลวันสำคัญทางพุทธศาสนาตลอดจนงานรื่นเริงประจำปี เช่น สงกรานต์ ปีใหม่ เป็นต้น หากแต่ยังคงรักษาเอกลักษณ์ทางการแต่งกาย การร้องรำทำเพลง และการละเล่นต่าง ๆ แบบลาวโซ่งไว้ ซึ่งพิธีกรรมทางพุทธศาสนาที่ลาวโซ่งปฏิบัติเพิ่มขึ้นมานั้น มิได้ขัดกับพิธีกรรมดั้งเดิมแต่อย่างใด

2. พิธีกรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อในเรื่องการนับถือผีและขวัญ พิธีกรรมเหล่านี้ลาวโซ่งถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดสืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณจนถึงปัจจุบันโดยมีลักษณะเป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่ม เช่น พิธีกรรมที่เกี่ยวกับการเกิด การแต่งงาน การตาย และพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการเช่นไหว้ (เสน) ผีบรรพบุรุษและผีต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ พิธีเสนเรือน พิธีเสนศาลเจ้าประจำหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังมีพิธีเสนอื่น ๆ อีกมากมาย

พิธีเสนเรือน

พิธีเสนเรือนหมายถึงการเช่นไหว้ผีเรือนซึ่งเชื่อว่าการกระทำเช่นนั้นจะทำให้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วไม่อดอยาก ในขณะที่เดียวกันก็จะเป็นสิริมงคลแก่ลูกหลานในครอบครัว ผีเรือนของลาวโซ่งได้แก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว และเป็นผู้ที่อยู่ใน *สิง** เดียวกัน ตามประเพณีของลาวโซ่งเมื่อมีคนตายในบ้าน (ยกเว้นเด็ก ผู้หญิงตายทั้งกลมและคนที่ตายโหง) นอกจากจะมีพิธีศพแล้ว ยังมีพิธีเชิญวิญญาณให้กลับมาอยู่ในครอบครัว เรียกว่าพิธีเชิญผีขึ้นเรือน และจัดซื้อผีเรือนไว้โนบัญชี เรียกว่า *บับผีเรือน*** ในบ้านลาวโซ่งทุกหลังจะมีห้องขนาดเล็กสำหรับผีเรือน เรียกว่า *กะล่อหอง* หรือ *กว๋าน* และมีห้องสำหรับวางบับผีเรือนด้วย ปกติห้องนี้จะเข้าไปได้เฉพาะลูกหลานที่สืบผีเดียวกัน (สิงเดียวกัน) ผู้ที่ไม่ใช่เครือญาติผีเดียวกันเข้าไปไม่ได้ เพราะจะทำให้เจ้าของบ้านเจ็บป่วยได้ หรือถ้าจะเข้าไปก็ต้องขออนุญาตผีเรือนเสียก่อน ห้องผีเรือนนั้น นอกจากจะเป็นที่อยู่ของผีเรือนแล้ว เวลาจัดพิธีเสนเรือน *หมอเสน**** จะเข้าไปทำพิธีในห้องนี้ และผู้ที่เป็ญาติผีเดียวกันก็จะเข้าไปร่วมทำพิธีอยู่ด้วย

* ตระกูล เช่นเดียวกับแซ่ของคนจีน ตระกูลของลาวโซ่งแบ่งออกได้ดังนี้คือ สิงล่อ สิงเลื่อง สิงลู สิงวี สิงกา สิงกวาง สิงแสง และสิงคอง ฯลฯ

** สมุดใบลาน (ปัจจุบันใช้สมุดกระดาษธรรมดา) ใช้จดรายชื่อของผู้ตายรวมผีเรือนเดียวกันเป็นภาษาลาวโซ่ง เพื่อไว้เชิญมากินเครื่องเช่นตอนทำพิธีเสนเรือน

*** ผู้ทำพิธีเสนเรือน ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างผีกับคน เป็นผู้เชิญผีเรือนมากินเครื่องเช่นที่ลูกหลานจัดเตรียมไว้ ต้องเป็นผู้ที่อ่านภาษาลาวโซ่งได้ ผ่านการเรียนรู้เกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ และต้องเป็นผู้ชายเท่านั้น คำตอบแทนที่จะได้รับ คือ เครื่องเช่นโนปานผือน

พิธีเสนเรือ่น จัดเป็นพิธีกรรมของครอบครัว และเป็นหน้าที่ของหัวหน้าครอบครัวที่จะต้องจัดพิธีนี้ขึ้นเป็นประจำประมาณ 2 - 3 ปีต่อครั้ง ทั้งนี้แล้วแต่ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ถ้าไม่จัดพิธีเสนเรือ่น ลาวโซ่งเชื่อว่าเกิดอัปมงคล เจ็บไข้ได้ป่วย ถูกตำหนิว่าเป็นผู้ไม่รู้จักรับบุญคุณของบรรพบุรุษและไม่มีใครคบหาสมาคมด้วย

พิธีเสนเรือ่นของลาวโซ่งจะแตกต่างกันออกไปตามการสืบผีที่แตกต่างกัน เนื่องจากผีของลาวโซ่งก็มี 2 ชั้นเช่นกัน คือ *ผีผู้ท้าว** และ *ผีผู้น้อย*** ดังนั้นพิธีเสนเรือ่นของลาวโซ่งจึงมี 2 ประเภทคือ

1. เสนผู้ท้าว เป็นพิธีเสนสำหรับผู้สืบเชื้อสายมาจากเจ้า
2. เสนผู้น้อย เป็นพิธีเสนสำหรับผู้สืบเชื้อสายมาจากสามัญชน

พิธีเสนเรือ่นอาจจะทำได้ทุกเดือน แต่มักนิยมทำกันในเดือน 4 เดือน 6 และเดือน 12 เพราะเป็นช่วงที่ว่างจากฤดูทำนา ไม่นิยมทำพิธีเสนเรือ่นในเดือน 5 เพราะถือว่าเป็นเดือนร้อน ผัก ผลไม้ไม่อุดมสมบูรณ์ และในเดือน 9 เดือน 10 เดือน 11 เพราะเชื่อว่าใน 3 เดือนนี้ผีจะไม่อยู่ แต่จะไปเฝ้า *แกม (ผีฟ้า)**** และตรงกับฤดูทำนาคด้วย

พิธีเสนเรือ่นแบ่งออกได้เป็น 2 ขั้นตอน คือ

1. ขึ้นเตรียมงาน

เริ่มต้นจากการเลือกลูกหมูตัวผู้ที่แข็งแรงและสมบูรณ์พร้อมตัวหนึ่งมาเลี้ยงไว้ อดิษฐานว่าถ้าหากคนทำมาหากินเจริญรุ่งเรือง และเลี้ยงหมูอ้วนท้วนตลอดรอดฝั่งจะทำพิธีเสนเรือ่น หมูที่จะใช้ในพิธีเสนเรือ่นนี้จะต้องเลี้ยงให้หนักประมาณ 70 - 80 กก. จะได้เพียงพอสำหรับเช่นผีเรือ่น และเลี้ยงแขกได้ทั่วถึง

หมูที่อดิษฐานไว้นี้จะนำไปฆ่า หรือขายไม่ได้ เพราะลาวโซ่งเชื่อว่าเกิดเรื่องร้ายกับครอบครัว แต่ถ้าในระยะเวลาที่เลี้ยงหมูอดิษฐานไว้นั้น หมูเกิดตายลงก็ต้องอดิษฐานเลี้ยงใหม่ จะเห็นได้ว่าหมูเป็นเครื่องเช่นที่สำคัญในพิธีเสนเรือ่น ดังนั้น ลาวโซ่งจึงเลี้ยงหมูกันทุกครัวเรือน ก่อนทำพิธีเสนเรือ่น เจ้าภาพจะต้องหมักเหล้าไว้เพื่อใช้เช่นผีเรือ่นและเลี้ยงแขก (เดิมใช้เหล้ากลบซึ่งทำจากปลายข้าวกับกลบ แต่ปัจจุบันใช้เหล้าที่มีขายตามท้องตลาด)

เมื่อถึงกำหนดที่จะต้องทำพิธีเสนเรือ่นตามที่อดิษฐานไว้ เจ้าภาพก็จะไปปรึกษาหมอเสนเพื่อ

* ผู้สืบเชื้อสายมาจากเจ้า และอยู่ในสิงล่อ

** ผู้ที่สืบเชื้อสายมาจากสามัญชน และอยู่ในสิงอื่น ๆ ที่ไม่ใช่สิงล่อ

*** คล้ายเทวดาสถิตอยู่บนสวรรค์ มีอำนาจมากในการควบคุมชีวิตมนุษย์ตลอดจนดินฟ้าอากาศ เชื่อกันว่ามนุษย์เป็นผลผลิตของแดน ดังนั้นลาวโซ่งจึงปฏิบัติคนให้เป็นไปเพื่อความประสงค์ของแดน เพื่อให้แดนเมตตาและบันดาลให้เกิดความความสุข เมื่อเกิดเจ็บป่วยและประสบเภทภัยต่าง ๆ ก็จะทำพิธีเสนขอให้แดนช่วยเหลือ

หาวันที่จะทำพิธี* หมอเสนาจะเลือกหาวันดีหรือวันมงคลซึ่งจะต้องไม่ตรงกับวันตาย วันเผา หรือวันเก็บกระดูกของบรรพบุรุษ เมื่อใกล้จะถึงกำหนดวันดีที่หมอเสนาเลือกให้ เจ้าภาพจะต้องไปเชิญหมอเสนาพร้อมด้วยหมากพลูเพื่อไปบูชาครูของหมอเสนา เมื่อหมอเสนารับของแล้วก็จะตอบรับว่าจะไปทำพิธีเสนเรือให้ และก่อนที่หมอเสนาจะเข้านอนในคืนนั้นต้องนำหมากพลูดังกล่าวไปบูชาครู

2. วันทำพิธีเสนเรือ

ในวันทำพิธีเวลา 03.00 น. จะนำหมูตัวที่อธิษฐานไว้ หลังจากนั้นขุดเอาขนออก ซ้ำและเครื่องในล้างให้สะอาด แล้วยกหมูทั้งตัวขึ้นไปบนบ้าน เอาเลือดหมูทาที่หัวบันไดบ้าน เพื่อให้ผีรู้ว่าบ้านนี้กำลังจะทำพิธีเสนเรือ แล้วจึงนำหมูทั้งตัวขึ้นไปฆ่าและเป็นชิ้น ๆ ในห้องผีเรือน พร้อมทั้งจัดเตรียมปานเพื่อน** ซึ่งแต่ละบ้านจะมีขนาดไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับฐานะทางเศรษฐกิจของเจ้าบ้าน การจัดเตรียมปานเพื่อนนี้จะต้องมีผู้รู้เป็นผู้จัดให้ เรียกว่า คนแต่งเสน ***

หัวใจสำคัญในพิธีเสนเรืออยู่ที่การแต่งปานเพื่อน คนแต่งเสนจะเป็นผู้จัดวางเครื่องเช่น **** เป็นสำหรับในปานเพื่อน ซึ่งจะต้องใช้ใบตองสดปูไว้ 7 ชั้นก่อน แล้วจึงวางเครื่องเช่นลงไป ได้แก่เนื้อหมูดิบ กระดูกสันหลัง ปอด ตับ อย่างละ 7 ชิ้น ซี่โครงหมู 7 ซี่ นำไส้หมูที่ต้มสุกแล้วมาวางรอบ ๆ ปานเพื่อน แล้วใช้ใบตองสดปิดทับอีกชั้นหนึ่ง นำข้าวต้มมัดใส่กล้วย มันเทศต้ม เผือกต้ม อ้อย อย่างละ 7 ชิ้นวางลงไป พร้อมทั้งตั้งเกียบ 7 คู่เสียบไว้ที่ปากปานเพื่อนใกล้ ๆ กับห่อข้าวเหนียวหนึ่ง 7 ห่อ ซึ่งวางไว้รอบ ๆ ปานเพื่อน นอกจากนั้นก็ยังมีขนม ผลไม้ตามฤดูกาล จำนวนจะมากหรือน้อยก็ได้ เช่น ขนมเทียน ข้าวเหนียวแดง แดงโม มะละกอ สับปะรด กล้วย ฯลฯ ชั้นบนสุดจะมีถ้วยหมากพลู 1 ถ้วย ถ้วยน้ำ 1 ถ้วย น้ำต้มหมู 1 ถ้วย จูบหน่อไม้***** ใส่ใบตองสดวางไว้ตรงกลางปานเพื่อน และเหล้า 1 ขวด วางไว้ข้าง ๆ ปานเพื่อน

เมื่อใกล้กำหนดวันทำพิธีเสนเรือ เจ้าภาพจะต้องไปเชิญแขกให้มาร่วมในพิธีซึ่งประกอบด้วย

1.ญาติสายโลหิตเดียวกัน ได้แก่ บุคคลที่มีบรรพบุรุษร่วมกัน ซึ่งจะแต่งกายด้วยชุดที่ใช้ในชีวิตประจำวัน

* วันที่จะใช้ทำพิธีกรรมต่าง ๆ ของลาวโซ่งนั้นมี 10 วัน โดยมีวิธีนับวันกลับไปกลับมาเพื่อหาวันดีดังนี้ 1. มื้อกัก 2. มื้อซด 3. มื้ออ้วง 4. มื้อเต่า 5. มื้อก่า 6. มื้อกั๊บ 7. มื้อฮับ 8. มื้อฮาย 9. มื้อเมิง 10. มื้อเป็ก

** ภาชนะจักสานแบบโบราณของลาวโซ่ง ทำด้วยไม้ไผ่หรือหวายขัดไปมาอย่างหยาบ ๆ มีลักษณะคล้ายเข่งปลาทุ มีชาตั้งสูงประมาณ 1 - 2 นิ้ว ตัวปานเพื่อนสูงประมาณ 10 - 12 นิ้ว

*** ผู้หญิงสูงอายุ ทำหน้าที่ดูแลจัดหาเครื่องเช่นให้ครบถ้วน และถูกต้องตามประเพณีแต่โบราณ จะได้รับเนื้อหมู 1 ชิ้นเป็นของตอบแทน

**** เครื่องเช่นที่สำคัญจะใช้อย่างละ 7 ทั้งนี้ถือเป็นประเพณีที่ปฏิบัติกันมาแต่โบราณ โดยถือตามจำนวนผู้ที่เป็นคนคิดในการทำพิธีเสนเรือ

***** ยำเครื่องในหมูกับหน่อไม้คอง เครื่องปรุงมีพริกเผา หอมเผา น้ำปลาร้า จูบหน่อไม้นี้จัดว่าเป็นอาหารสำคัญที่ใช้เช่นผีเรือน จะขาดเสียมิได้

2. ญาติจากการแต่งงานได้แก่ บรรดาเขย สะใภ้ต่าง ๆ ซึ่งจะต้องแต่งกายด้วยชุดที่ใช้ในโอกาสพิเศษคือใส่ *เสื้อี* เพื่อเป็นการเคารพผีเรือนและแสดงให้ชาวบ้านทราบว่า เป็นผู้มาร่วมงานที่มีฐานะเป็นเขยและสะใภ้

ญาติสายโลหิตเดียวกัน และบรรดาสะใภ้รวมเรียกว่า *ญาติผีเดียวกัน* จะต้องนำเครื่องเช่นมาสมทบมากบ้างน้อยบ้างใส่ในปานเพื่อนนั้น แต่ถ้าปานเพื่อนใส่เครื่องเช่นไว้เต็มแล้วให้ใส่ในถาดสังกะสีที่วางไว้ใกล้ ๆ ปานเพื่อน เรียกว่า *ปานเพื่อนสำรอง*

3. เพื่อนบ้านใกล้เคียง ที่ได้รับเชิญจะแต่งกายด้วยชุดที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เดิมมักนำหมากพลูหรือเหล้ามาช่วยแต่ในปัจจุบันจะช่วยเงินคนละประมาณ 10 - 20 บาท

ในวันทำพิธีเสนเรือน ญาติของเจ้าภาพจะไปรับหมอนเสนและมาที่บ้านเจ้าภาพประมาณ 7.00 - 8.00 น. หมอนเสนจะแต่งกายด้วยเสื้อี นุ่งกางเกงขายาวสีดำ และนำพัดขนนกซึ่งลาวโซ่งเรียกว่า *วี* มาด้วย เจ้าภาพเชิญหมอนเสนไปนั่งบนเสื่อที่จัดเตรียมไว้ให้เป็นพิเศษในห้องผีเรือนพร้อมกับมอมเหล้า 1 ขวด เชี่ยนหมาก ขันน้ำ และเสื้อีของเจ้าภาพ

เจ้าภาพและญาติผีเดียวกันช่วยกันยกปานเพื่อน 3 ครั้ง คือ

ครั้งที่ 1 ยกเสมอเอว แล้ววางลง

ครั้งที่ 2 ยกเสมอคอ แล้ววางลง

ครั้งที่ 3 ยกเหนือศีรษะ แล้ววางลง

การที่ต้องทำเช่นนี้ ก็เพื่อแสดงให้เห็นว่าปานเพื่อนนั้นหนักมาก จึงต้องวางพักถึง 2 ครั้ง แสดงว่าเป็นการเช่นผีบรรพบุรุษที่สมบูรณ์สำหรับผีบรรพบุรุษทั้งหมด เมื่อช่วยกันยกปานเพื่อนครบ 3 ครั้งแล้วก็จะเลื่อนปานเพื่อนไปไว้ใกล้ ๆ หมอนเสนเพื่อให้หมอนเสนทำพิธีเช่นผีเรือนต่อไป

ต่อจากนั้น เจ้าภาพและญาติผีเดียวกันจะยก *ปานข้าว** มามอมให้หมอนเสนเพื่อเชิญให้เริ่มประกอบพิธีได้ ในปานข้าวมี ข้าวเหนียวหนึ่ง ใกล้เคียง 1 ตัว เหล้า 1 ขวด หมอนเสนรับคำเชิญโดยรับปานข้าว นำมาบูชาครุ เสร็จแล้วหมอนเสนจะลงมือรับประทานอาหารเช้าจากปานข้าว นั้น เจ้าภาพจะนำกับข้าวอีกหลายอย่างมาเพิ่มให้ เรียกว่า *งายหมอ* คือการเลี้ยงอาหารเช้าแก่หมอนั่นเอง เจ้าภาพและญาติผีเดียวกันรับประทานอาหารเช้าร่วมกันในห้องผีเรือนพร้อม ๆ กับหมอนเสน สำหรับญาติอื่น ๆ และแขกที่มามาร่วมงานรับประทานอาหารนอกห้องผีเรือนเป็นกลุ่ม ๆ กลุ่มละ 7 คนจะเป็นผู้ชายล้วนหรือผู้หญิงล้วน อาหารที่เลี้ยงประกอบด้วยเหล้า ข้าวเหนียวหนึ่ง แ่งที่ปรุงด้วยหมูอีก 4-5 อย่าง เมื่อหมอนเสนรับประทานอาหารเช้าแล้ว เจ้าภาพจะจัดหมากพลู บุหรี่ พร้อมทั้งบิผีเรือน ให้หมอนเสนทำพิธี ส่วนเจ้าภาพจะออกจากห้องผีเรือนปล่อยให้หมอนเสนทำพิธีเชิญผีบรรพบุรุษมากินเครื่องเช่นโดยเช่นหมู 3 ครั้ง เหล้า 3 ครั้ง ตามลำดับดังนี้

* ภาชนะสำหรับใส่อาหารให้หมอนเสน ทำด้วยไม้เป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสเหมือนเชี่ยนหมาก แต่เตี้ยกว่า

การเซ่นหมูครั้งที่ 1 เรียกว่า *เสนปางแปง* หมอเสนกล่าวเชิญผีของตระกูลตามปีบผีเรือนทั้งหมดให้มาชุมนุมพร้อมกัน เพื่อกินเครื่องเซ่นที่ถูกหลานเตรียมไว้ให้ในป่านเพื่อน การเซ่นครั้งที่ 1 นี้เป็นการเชิญผีให้มาพร้อมกันเท่านั้น แต่ยังไม่ได้เซ่นให้กินจริง

การเซ่นหมูครั้งที่ 2 เรียกว่า *เสนค้ำก* คือการเซ่นให้กินจริง ๆ เป็นครั้งแรกเสมือนกินอาหารมื้อเช้า หมอเสนจะเรียกชื่อผีเรือนทีละชื่อโดยเรียงลำดับความใกล้ชิดกับเจ้าภาพคือผีพ่อแม่ก่อน ตามด้วยผีปู่ย่าและผีบรรพบุรุษอื่น ๆ หมอเสนจะฉีกใบตองสดเป็นแผ่นยาวเสียบเข้าไปในช่องเล็ก ๆ ที่เจาะไว้ข้างฝาห้องผีเรือน เมื่อเรียกชื่อผีคนใดหมอเสนจะใช้ *ไม้หู** คีบหมูทิ้งลงไปในห้องเล็ก ๆ นั้น ตามด้วยข้าวเหนียวก้อนเล็ก ๆ เสร็จแล้วนำไม้จุ่มน้ำจากถ้วยที่วางอยู่บนปากป่านเพื่อน หยดตามลงไปเป็นการให้น้ำล้างปากทำเช่นนั้นเรื่อยไปจนหมดบัญชีรายชื่อผีเรือน (รูปที่ 3) จากนั้นหมอเสนก็จะเรียกผีอื่น ๆ ทั้งหมดที่ไม่ได้จดไว้ในปีบผีเรือนให้มากินเครื่องเซ่น แล้วคีบหมู ข้าวเหนียวทิ้งลงไป 1 ครั้ง น้ำล้างปาก 1 ครั้ง เมื่อเซ่นหมูจนครบแล้วก็เซ่นขนมและผลไม้ คราวนี้ไม่ต้องเรียกชื่อผีทีละชื่อ แต่จะเชิญผีเรือนทั้งหมดพร้อมทั้งเอ่ยชื่อขนมและผลไม้ในป่านเพื่อนแล้วใช้ตะเกียบคีบขนม 1 อย่าง ผลไม้ 1 อย่าง ทิ้งลงไปในห้องเล็ก ๆ ข้างฝาห้องผีเรือน 1 ครั้ง

จากนั้นหมอเสนก็จะทำพิธี *กำตม* คืออวยพรให้ผียู่เย็นเป็นสุข ถ้าในบ้านมีสะใภ้ใหม่ หมอเสนก็จะแนะนำให้ผีรู้จัก เป็นการรับสะใภ้ใหม่ที่ยังไม่ได้ *เข้าผี* ให้เข้านับถือผีตระกูลเดียวกัน

การเซ่นหมูครั้งที่ 3 เรียกว่า *เสนสองต๊ับ* คือการเซ่นให้กินเป็นครั้งที่สองเสมือนกินมื้อกลางวัน หมอเสนจะเซ่นให้กินในลักษณะเดียวกับการเซ่นครั้งที่ 2 ทั้งการเซ่นหมูและเซ่นขนม ผลไม้

การเซ่นเหล่าครั้งที่ 1 เรียกว่า *เสนเหล่าหลวง* เป็นการเซ่นเหล่าครั้งใหญ่ หมอเสนจะเรียกชื่อผีเรือนทีละชื่อตามลำดับ เมื่อเรียกชื่อผีเรือนคนใดหมอเสนก็หยดเหล้าลงไปในห้องเล็ก ๆ ต่อจากนั้นก็เรียกผีอื่น ๆ ทีละชื่อแล้วหยดเหล้าต่อไปอีกจนหมดรายชื่อในปีบผีเรือน สำหรับผีอื่นที่ไม่ได้จดไว้ในปีบผีเรือนใช้เรียกรวมกันทั้งหมดและหยดเหล้าลงไป 1 ครั้ง เป็นการสิ้นสุดการเซ่นเหล่าครั้งที่ 1 แล้วพักการเซ่นไว้ก่อนเพื่อให้ผีเรือนพักผ่อน

ต่อจากนั้น หมอเสนจะทำพิธีที่เรียกว่า *แก้มแฮ* คือการเซ่นให้แก่ผู้ที่เป็นต้นคิดในการทำพิธีเสนเรือนมาก่อน โดยเซ่น 7 ครั้ง เครื่องเซ่นประกอบด้วย เหล้า 1 ขวด ใบตองสดปูบนพื้นห้อง 3 ใบ *จิบหมู*** วางบนใบตอง 3 ห่อ ข้าวเหนียวหนึ่ง 6 ห่อ ตะเกียบ 4 คู่ (วางไว้ 3 คู่ ผู้ช่วยหมอดูไว้ 1 คู่) น้ำคั้นหมู 3 ถ้วย น้ำ 1 ถ้วย ในระหว่างการทำพิธีหมอเสนจะนั่งยอง ๆ มีขอชาติพัดขนนกโบกไปมา มือซ้ายถือดอกขนาคยาวใส่ลงในขวดเหล้า (ใช้แทนหลอดดูดเหล้า) หมอเสนจะกล่าวเชิญผีชื่อแรกมากินเครื่องเซ่น เสร็จแล้วริน

* ตะเกียบ ใช้เฉพาะในพิธีเสนต่าง ๆ ทำจากไม้รวกเหลาและเกลาให้มีรูปร่างคล้ายตะเกียบของจีน แต่จะไม่นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

** ยำเนื้อหมูกับใบมะม่วงอ่อนและใบมะกอกอ่อน

เหล่าใส่แก้ว ผู้ช่วยหมอเสนาจะใช้ตะเกียบคีบจื๋บหมูมาเพิ่มในห่อจนครบ 3 ห่อ หมอเสนาจะกล่าวเชิญผีชื่อต่อไป ทำอย่างเดียวกันนี้จนครบ 7 ครั้ง ปัจจุบันจะเช่นเพียง 3 ครั้งเท่านั้นเพื่อประหยัดเวลา

ขณะที่หมอเสนาทำพิธีแก้แค้นอยู่ในห้องผีเรือนนั้น ที่ห้องกลางซึ่งอยู่ติดกับห้องผีเรือนก็มีผู้รู้อีกคนหนึ่งทำพิธีเช่นผีญาติพี่น้องตระกูลเดียวกันที่อยู่ต่างจังหวัด ต่างเมือง เรียกว่า *ข่าวว่า* เป็นการบอกกล่าวให้ผีตระกูลเดียวกันในทุกจังหวัด ทุกเมือง มากินเครื่องเช่นซึ่งได้แก่หัวหมู 1 หัว ขาหน้า 2 ขา ขาหลัง 2 ขา หางหมู น้ำต้มหมู 1 ถ้วย หมากพลู 1 ถ้วย และจื๋บหมู ไก่เล็ก ๆ กับถาดเครื่องเช่นนี้มีงานหมากพลู 1 งาน ขันน้ำ 1 ขัน งานข้าว 2 งาน และเหล่า 1 ขวด พร้อมแก้วเหล่า

เสร็จจากพิธีแก้แค้น และการบอกข่าวว่าแล้ว หมอเสนา เจ้าภาพและญาติผีเดียวกันจะร่วมรับประทานอาหารกลางวันพร้อมกันในห้องผีเรือน เรียกว่า *แลงหมอ* หรือ *แลงกลางเฮือน* สำหรับญาติอื่น ๆ และแขกที่มาร่วมงานรับประทานอาหารด้วยกันนอกห้องผีเรือน

การเช่นเหล่าครั้งที่ 2 เรียกว่า *เสนลาแกง* หมายถึงเหล่าล้างปากหรือบ้วนปากหลังจากที่กินเครื่องเช่นต่าง ๆ ไปแล้ว หมอเสนาจะเช่นเหล่าในลักษณะเดียวกับการเช่นครั้งที่ 1

การเช่นเหล่าครั้งที่ 3 เรียกว่า *เสนเหล่ากู่* หมายถึง การเช่นครั้งสุดท้ายเป็นการบอกให้ผีกลับถิ่นฐานบ้านเมืองของตน (เช่นลักษณะเดียวกับครั้งที่ 1) จากนั้นเจ้าภาพและญาติผีเดียวกันเข้าไปในห้องผีเรือนอีกครั้งหนึ่ง หมอเสนาจะรินเหล่าแจกทุกคน และให้ดื่มพร้อม ๆ กัน 3 ครั้ง เรียกว่า *แลงฟายเฮือน* หมอเสนาจะบอกให้ผีเรือนพิทักษ์รักษาลูกหลานทุกคนที่ *มาหยาดมาฟาย** กันในครั้งนี่ให้มีความสุขสบายเสร็จแล้วหมอจะเทเหล่าในแก้วของตนทิ้งไปเรียกว่า *เหล่าส่งล่ำ* เจ้าภาพและญาติผีเดียวกันค้ำบั้บผีเรือนพร้อมกันเป็นการส่งผีกลับ บรรดาญาติอื่นและแขกที่มาร่วมงานต่างแยกย้ายกันกลับ คงเหลือก็แต่ครอบครัวของเจ้าภาพและญาติผีเดียวกันที่จะต้องทำพิธีต่อไป ได้แก่พิธี *แบ่งไฟ* เป็นการเช่นผีขวัญให้กับลูกหลานผู้ชายเพื่อให้อายุมันขวัญยืน โดยช่วยกันใส่หมากพลู ข้าวสาร ข้าวเปลือกลงใน *ไต*** หมอเสนาจะเอาไต้นี้เสียบไว้ที่ห้องผีเรือน แล้วทำพิธีเช่น *ผีไฟ* เครื่องเช่นประกอบด้วย ข้าว 1 งาน ไก่ต้ม 1 ตัว หมากพลู 1 ถ้วย น้ำ 1 ขัน และเหล่า 1 ขวด

ขณะที่หมอเสนากำลังทำพิธีแบ่งไฟอยู่นั้นจะมีผู้รู้ทำพิธี *แบ่งมด* เป็นการรับขวัญมด (ผีอีกประเภทหนึ่งที่ไม่ใช่ผีบรรพบุรุษ) ที่ห้องมด ซึ่งอยู่ถัดจากห้องกลางออกมา เครื่องเช่นก็เหมือนกับแบ่งไฟ

ต่อจากแบ่งไฟ จะเป็น *ฟายท่าน* คือการเชิญเทวดามากินเครื่องเช่นเพื่อขอให้ครอบครัวของ

* การที่ญาติผีเดียวกันมาดื่มเหล่าพร้อม ๆ กันเพื่อส่งล่ำผีเรือน

** สัญลักษณ์แทนเพศชาย พ่อแม่จะทำให้เด็กลาวโง่งทุกคนตั้งแต่แรกเกิด เป็นเครื่องจักสานลักษณะคล้ายตะกร้า ขนาดประมาณ 3 - 4 นิ้ว บรรจุงูเงิน งูทอง พัดใบลานขนาดเล็ก ๆ และหน้าไม้ เก็บไว้ที่ห้องผีเรือน นำไปเผาพร้อมกับเจ้าของเมื่อถึงแก่กรรม สำหรับของเด็กผู้หญิง เรียกว่า “หอยา” ลักษณะคล้ายกรวย ทำจากใบตาลพันสอดไปมาคล้ายไซ่ต่อกันเป็นชั้น ๆ

เจ้าภาพอยู่เย็นเป็นสุข ต่อมาเป็นพิธี *ฟายฟอปปู* คือเชิญผีปู่ ผู้พิทักษ์รักษาบ้าน และ *ฟายหมอ* คือเชิญครูบา-อาจารย์ของหมอเสน เสร็จแล้วหมอเสนบอกครูบาอาจารย์ว่าพิธีเสนเรือนเสร็จสิ้นลงแล้วขอเชิญครูบา-อาจารย์กลับ สุดท้ายเจ้าภาพจะทำการ *หยาดหมอ* ก็กล่าวขอบุณหมอเสน หมอเสนคืนเสื้อฮีให้เจ้าภาพ เป็นเสร็จพิธีเสนเรือนของผู้น้อย

พิธีเสนเรือนผู้ท้าวจะแตกต่างออกไปตรงที่มักทำพิธีใหญ่โต หุรหุรกว่าผู้น้อย แต่ขั้นตอนต่าง ๆ นั้นคล้ายกัน จะมีรายละเอียดแตกต่างกันบ้าง ดังนี้

1. ในการเช่นผีเรือนนั้น ถ้าเป็นเสนผู้น้อย จะเช่นหมุก่อนเหล่า ส่วนเสนผู้ท้าวจะเช่นเหล่าก่อน
2. ถ้าเป็นเสนผู้น้อย ต้องใช้หมอเสนที่เป็นผู้น้อย แต่ถ้าเป็นเสนผู้ท้าว หมอเสนจะต้องเป็นผู้ท้าวเท่านั้น เพราะผู้น้อยศักดิ์สูงไม่เท่าผู้ท้าว ถ้าไปทำพิธีเสนผู้ท้าวต้องใช้คาถาข่ม แต่ถ้าข่มไม่สำเร็จจะเป็นอันตรายแก่ตนเองและจะไม่ใช้ผู้ท้าวทำพิธีเสนผู้น้อย เพราะผีผู้น้อยจะกลัวหมอผู้ท้าวไม่กล้าลงมากินเครื่องเช่น
3. ถ้าเป็นหมอเสนผู้น้อย จะแต่งกายด้วยชุดเสื้อฮี นุ่งกางเกงขายาวสีดำ ถือพัดขนนก ส่วนหมอผู้ท้าวจะแต่งกายให้พิเศษไปกว่านั้น คือสวมเสื้อผ้าฝ้ายแขนยาวสีแดง นุ่งกางเกงขายาวสีแดง สวมกำไลข้อมือ 2 ข้าง แต่ไม่ถือพัด
4. หมอเสนผู้น้อย นั่งทำพิธีบนเสื่อที่ปูไว้ในห้องผีเรือนที่เรียกว่า กะล่อหอง ส่วนหมอเสนผู้ท้าวนั่งบนเก้าอี้เตี้ย ๆ ที่เรียกว่า *ตั้งกัว* ซึ่งจัดเตรียมไว้ในห้องผีเรือนที่เรียกว่า *กว้านผีเรือน* *
5. เสนผู้น้อยห้ามหมูทั้งตัวขึ้นทางบันไดหน้าบ้าน ส่วนเสนผู้ท้าวต้องฆ่าและหมูเป็นชิ้น ๆ และห้ามขึ้นทางบันไดหลัง
6. เสนผู้น้อยนั้นจะใช้ตะเกียบคีบอาหารจากปานเพื่อนให้ผีกินโดยตรง แต่ถ้าเป็นเสนผู้ท้าวต้องจัดอาหารทุกชนิดอย่างละเล็กละน้อย ห่อด้วยใบตองเรียกว่า *ห่อหล่อ* วางไว้บนปานเพื่อนที่มีเครื่องเช่นชนิดเดียวกันวางอยู่เต็ม พอเช่นเหล่า 3 ครั้งเสร็จจะเช่นห่อหล่ออีก 3 ครั้ง โดยเรียกชื่อผีเรือนรวมกันหมด แล้วทิ้งห่อหล่อให้ผีกินทั้งหมด
7. เสนผู้น้อยจะเลี้ยงอาหารหมอเสนและผู้มาร่วมงาน 2 ครั้ง คือ อาหารเช้าและอาหารกลางวัน แต่ถ้าเป็นเสนผู้ท้าวจะเลี้ยงอาหารกลางวันมื้อเดียว แต่อาหารมีมากอย่างกว่า
8. เสนผู้น้อยจะทำพิธีตั้งแต่เช้าเรื่อยไปจนถึงบ่ายหรือเย็น แต่เสนผู้ท้าวต้องทำพิธีให้เสร็จก่อนเที่ยง ญาติและเพื่อนบ้านที่เป็นผู้น้อยไปร่วมงานได้แต่จะไปร่วมประกอบพิธีในห้องผีเรือนไม่ได้ เพราะลาวโซ่งเชื่อว่าอาจจะประสบอันตรายถึงชีวิตได้

* ห้องสำหรับไว้ผีเรือนของผู้ท้าว เป็นห้องที่ต่อออกไปจากตัวบ้าน พื้นกระดานห้องเป็นไม้ปูไม้ชนิดกันต่างกับพื้นบ้าน

พิธีแต่งงาน

สาวลาวโง่งที่อยู่บ้านใกล้เรือนเคียงกัน เมื่อว่างจากฤดูทำนาทำไร่จะรวมกันเป็นกลุ่ม ๆ ละ 3 - 4 คนขึ้นไป เลือกเอาบ้านใดบ้านหนึ่งเป็นช่วง* เพื่อนั่งทำการฝีมือกันโดยจะเริ่มนั่งประมาณ 20.00 น. การนั่งช่วงเป็นประเพณีมาแต่โบราณ ซึ่งนอกจากจะได้ประโยชน์ในการทอผ้า เย็บปักถักร้อย ยังเป็นการเปิดโอกาสให้หนุ่มสาวได้เลือกคู่ครองตามลำพัง

พอถึงวันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 5 ของทุก ๆ ปี ลาวโง่งจะจัดงานรื่นเริงเป็นเวลา 4 วัน ตั้งแต่วันขึ้น 1 ค่ำ ถึงขึ้น 4 ค่ำ หนุ่มสาวจะหยุดทำงาน กลุ่มชายโสดประมาณ 15 - 20 คนจะตระเวนไปตามหมู่บ้านต่าง ๆ เพื่อไป เล่นคอน ซึ่งหมายถึงการเล่นทอดลูกช่วง (ฝ้ายคั่นนุ่นสี่เหลี่ยมกว้างด้านละประมาณ 4 นิ้ว หนา 2 นิ้ว มีหูสำหรับจับโยนอยู่ตรงกลาง มีพู่ห้อยตามมุมทั้งสี่)

หนุ่มสาวที่เล่นทอดลูกช่วงนี้จะต้องแต่งกายด้วยเสื้อฮี เวลาเล่นฝ้ายหนุ่มและฝ้ายสาวยืนเป็นแถวเรียงหนึ่ง ห่างกันประมาณ 15 - 20 เมตร แต่ละฝ้ายจะจับสายลูกช่วงแกว่งหลาย ๆ ครั้ง แล้วจึงปล่อยไป โดยพยายามจะทอดให้ถูกตัวกันทั้งสองฝ้าย ถ้าฝ้ายชายทอดลูกช่วงไปถูกฝ้ายหญิงคนใด แสดงว่าเจอผู้หญิงคนนั้นไว้แล้ว หนุ่มสาวจะทอดลูกช่วงสลับกับการเข็งแคน** จนถึงเวลาประมาณ 01.00 - 03.00 น. ฝ้ายชายจะขับร้องเจริญชวนฝ้ายหญิงไปเลือกคู่โดยฝ้ายหญิงใช้ผ้าคลุมศีรษะนั่งเป็นแถวยาว ฝ้ายชายจะนั่งยอง ๆ เป็นกลุ่ม และเอ่ยปากขอฝ้ายหญิงมาเป็นคู่ โดยเริ่มตั้งแต่หัวแถวไปตามลำดับ เมื่อเลือกคู่กันเสร็จเรียบร้อยแล้วฝ้ายหญิงจะถูกจากที่นั่งพร้อม ๆ กัน เรียกชื่อคู่ของตนเอง แล้วแยกย้ายกันไปหาที่นั่งเป็นคู่ ๆ ไม่ไกลกันมากนัก และจะพูดคุยกันไปจนสว่าง การพูดคุยในระหว่างการทอดลูกช่วงนี้จะไม่ถึงเป็นเรื่องจริงจัง แต่ก็เป็นการทำหน้าที่หนุ่มจะไปดูสาวที่พึงพอใจแล้วตามไปขอ ใ้สาว (พูดคุย) ตามช่วงต่าง ๆ การที่จะไปพูดคุยกับสาวได้นั้น จะต้องส่งพ่อสื่อไปทาบทามเสียก่อน พอเลิกช่วงแล้วก็จะไปคุยกันต่อตามลำพังในที่มืดแต่ไม่มีการสว่างกันเพราะเชื่อว่าเป็นการผิดผี

การสู่ขอ

เมื่อฝ้ายชายชอบพอรักใคร่กับผู้หญิงคนใดก็ส่งพ่อแม่หรือผู้ใหญ่ไปสู่ขอ พ่อแม่ของฝ้ายหญิงจะถามความสมัครใจลูกสาวของตนเสียก่อน แล้วจึงจะตอบรับและเจรจากันเรื่องสินสอดทองหมั้น จากนั้นนัดวันทำพิธีแต่งงาน (งานกินคองหรือกินหลอง) ซึ่งจะต้องเป็นวันดีของฝ้ายชาย พิธีแต่งงานมักจัดในเดือนคู่ เพราะถือว่าเป็นสิริมงคลสำหรับชีวิตคู่ และที่นิยมกันมากที่สุดคือ เดือน 6 เดือน 8 และเดือน 12 เดือนที่ที่ใช้ได้มีเดือน 7 เพียงเดือนเดียว เนื่องจากเดือนอ้ายเป็นเดือนที่ต้องเก็บเกี่ยว เดือน 3 ต้องจัดเตรียมเสื้อผ้า

* สถานที่แห่งหนึ่งแห่งใดในลานบ้าน ที่ยกเป็นแคร่ขึ้นมาสำหรับไว้นั่งปั่นด้าย หรือกรอด้าย ปัจจุบันมีการจักสานเพิ่มขึ้น

** การขับร้องที่มีเสียงแคน เสียงปรบมือเป็นจังหวะประกอบการฟ้อนรำของชายหญิงเป็นคู่ ๆ คำร้องอาจเป็นเรื่องเจริญชวนให้เล่นสนุก หยอกล้อกัน หรือเป็นการเกี้ยวพาราสี

เครื่องนุ่งห่ม เดือน 5 เป็นเดือนร้อน อาหาร ผักผลไม้ไม่อุดมสมบูรณ์ เดือน 9 เดือน 10 และเดือน 11 ฝึเรือนไปเฝ้าถน ปรกอบกับเป็นถตุทำนา ไม่สะดวกในการจัดพิธีแต่งงาน

ลาวโซ่งมักแต่งงานในกลุ่มผู้ท้าวหรือผู้น้อยด้วยกัน แต่ถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ท้าว ก็ต้องจัดพิธีแต่งงานแบบผู้ท้าว ในกรณีที่ฝ่ายชายเป็นผู้น้อยฝ่ายหญิงเป็นผู้ท้าว ฝ่ายหญิงจะต้อง *เข้าผี* หรือสืบสกุลผู้น้อยทางฝ่ายชาย

ผู้มาร่วมในพิธีแต่งงาน ฝ่ายเจ้าบ่าวจะรับประทานอาหารเข้าที่บ้านเจ้าบ่าวก่อน แล้วจึงมารับประทานอาหารกลางวันที่บ้านเจ้าสาวและต้องช่วยเงินคนละประมาณ 20 - 30 บาท แยกฝ่ายเจ้าสาวจะมาช่วยทำอาหารเลี้ยงแขกที่บ้านเจ้าสาวโดยไม่ต้องช่วยเงินหรือสิ่งของ บรรดาแขกที่มาร่วมในพิธีแต่งงานจะแต่งกายด้วยชุดที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ยกเว้น *ล่วมแต่งงาน** เจ้าบ่าว เพื่อนเจ้าบ่าว เจ้าสาวและเพื่อนเจ้าสาวจะแต่งกายด้วยเสื้อฮี

ในวันทำพิธีแต่งงานเวลาประมาณ 8.00 - 9.00 น. ซึ่งถือกันว่าเป็นฤกษ์ยามดี เจ้าบ่าวยกขบวนขันหมากมาที่บ้านเจ้าสาว พร้อมด้วยข้าวของเครื่องใช้ของตน เช่น ตู้ ที่นอน หมอน เสื้อ (ไม่รวมมุ้ง เพราะเจ้าสาวเป็นฝ่ายจัดหา) เสื้อผ้า มีดพริ้ว นอกจากนั้นก็มิกกล้วย อ้อย มะพร้าว และอื่น ๆ โดยมีล่วมแต่งงานนำหน้าขบวนขันหมาก ผู้ร่วมขบวนเล่นดนตรีอันประกอบด้วย แคน ปี่ ขลุ่ยและกลองอย่างสนุกสนาน

เมื่อขบวนขันหมากมาถึงบ้านเจ้าสาวจะหยุดอยู่เพียงประตูรั้วบ้าน แล้วให้ล่วมไปแจ้งข่าวล่วงหน้าก่อน เรียกว่าไป *ส่อง*** ล่วมส่องจะขึ้นไปบนบ้านเจ้าสาวพร้อมผู้หญิง (โสด) 4 คน ซึ่งแต่งกายด้วยเสื้อฮี สะพาย *กะเหล็บ**** คนละ 1 ใบ แต่ละใบบรรจุหมาก 20 ผล พลุ 1 ห่อ ปูนแดง 1 ห่อ ยาสูบ 1 ห่อ ล่วมฝ่ายเจ้าบ่าวจะเดินนำหน้าเจ้าบ่าวและเพื่อนเจ้าบ่าวอีก 3 คน ซึ่งถือขันหมาก 4 ขัน ตามด้วยผู้หญิงที่สะพายกะเหล็บ 4 คน ไปนั่งบนเสื่อที่เจ้าภาพฝ่ายเจ้าสาวจัดเตรียมไว้ ล่วมฝ่ายเจ้าสาวและพ่อแม่เจ้าสาวนั่งรับขันหมาก เจ้าบ่าวสวมสร้อยที่เป็นทองหมั้นให้เจ้าสาว ล่วมฝ่ายเจ้าบ่าวกล่าวมอบสินสอด และมอบตัวเจ้าบ่าวให้ฝ่ายเจ้าสาว ล่วมฝ่ายเจ้าสาวตอบรับ ต่อจากนั้นก็นำขันหมาก 4 ขันและเงินสินสอดไปมอบให้ฝึเรือนในห้องฝึเรือน ล่วมฝ่ายเจ้าสาวจะเช่นเกล้าแล้วบอกให้ฝึเรือนทราบถึงการแต่งงานที่มีขึ้น และบอกจำนวนขันหมาก สินสอด ทองหมั้นทั้งหมดให้ฝึเรือนได้รับรู้ เสร็จแล้วล่วมฝ่ายเจ้าบ่าว เจ้าบ่าวและเพื่อน

* ผู้ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของพ่อแม่ ฝ่ายเจ้าบ่าวหรือฝ่ายเจ้าสาว จำนวน 2 คน คือ ล่วมฝ่ายเจ้าบ่าวและล่วมฝ่ายเจ้าสาว ซึ่งจะต้องเป็นผู้ชายสูงอายุที่แต่งงานแล้ว อยู่ร่วมกับภรรยาและลูกครบทุกคน ได้รับขนมในงานแต่งงานคนละ 1 ถาดและเหล้า 1 ขวดเป็นค่าตอบแทน

** หมั้น

*** เครื่องจักสานคล้ายตะกร้าแต่ทรงเรียกว่า กั้นสอบ ปากเป็นกระพุงเล็กน้อย ใช้ใส่ของเวลาเดินทาง ใส่หมากพลู และใส่ไม้เครื่องขันหมากในพิธีหมั้นและแต่งงาน

เจ้าบ่าวลงจากบ้านเจ้าสาว มาแจ้งกับขบวนขันหมากให้ยกเข้าประตูบ้านได้ เจ้าบ่าวต้องผ่านประตูที่ญาติทางฝ่ายเจ้าสาวจะกัน 3 ประตู คือ ประตูเหล็ก ประตูเงิน และประตูทอง เจ้าบ่าวจะต้องให้เหล่าเป็นค่าผ่านประตู ๆ ละ 1 ขวด ก่อนขึ้นไปบนบ้านจะมีเด็กหญิงซึ่งเป็นลูกคนสุดท้องหรือญาติใกล้ชิดของพ่อเจ้าสาว มาล้างเท้าให้เจ้าบ่าว เจ้าบ่าวจะให้เงินเป็นรางวัลตามแต่จะเห็นสมควร

ต่อจากนั้นล่ำจะนำขบวนขันหมากขึ้นไปบนบ้าน (ล่ำคนเดียวกับล่ำส่งแต่ครั้งนี้เรียกว่า *ล่ำส่ง*) เป็นการนำเจ้าบ่าวมาส่งให้กับพ่อแม่ฝ่ายเจ้าสาว เจ้าบ่าวและเพื่อนเจ้าบ่าว 3 คน ถือขันหมากอีก 4 ขัน (ขันหมากทั้งหมดมี 8 ขัน) เพื่อนเจ้าบ่าวอีก 4 คน ถือเหล่า 8 ขวด ขนม 8 ถาด พร้อมด้วยของใช้อื่น ๆ ของเจ้าบ่าว นำมามอบให้กับล่ำฝ่ายเจ้าสาว ล่ำฝ่ายเจ้าบ่าวและล่ำฝ่ายเจ้าสาวกล่าวได้ตอบกันเป็นตอน ๆ ใจความในทำนองว่าทั้งสองฝ่ายได้รับการเลี้ยงดูเป็นอย่างดีมาจนได้พบคู่ครองและแต่งงานกัน พ่อแม่ฝ่ายเจ้าสาว พาเจ้าบ่าวและเพื่อนเจ้าบ่าวทั้งหมดไปไหว้ผีเรือน พ่อเจ้าสาวรินเหล่าเช่นผีเรือน ล่ำทั้งสองฝ่ายกล่าวได้ตอบกันอีกครั้งหนึ่งเป็นการมอบเจ้าบ่าวให้กับผีเรือน เจ้าบ่าวและเพื่อนเจ้าบ่าวยืนเรียงกัน ไหว้พร้อม ๆ กัน โดยเอามือประสานกันระดับอก เคลื่อนมือวนขึ้นวนลงเป็นรูปวงกลมจากขวาไปซ้าย 12 ครั้ง แล้วนั่งคุกเข่า ก้มลงกราบเบมื่อ ก้มหน้าผากจรดมือ ลูกขันทันยง ๆ แล้วจึงยืนขึ้น ทำเช่นนี้เรื่อยไปจนครบตามจำนวนผีเรือน (ปัจจุบันจะเคลื่อนมือเป็นวงกลมเพียง 6 ครั้ง)

พร้อมกันนี้เจ้าบ่าวจะต้องกล่าว *อาสา* ว่าจะอาสาพ่อตาแม่ยายเป็นเวลากี่ปี อาจจะ 1, 2 หรือ 3 ปี หรือตามแต่จะตกลงกัน ถ้าเจ้าบ่าวเป็นลูกคนเดียวหรือลูกคนเล็ก ก็จะรับเอาภรรยาไปอยู่บ้านด้วยโดยไม่ต้องอาสาก็ได้ แต่ถ้าเจ้าสาวเป็นลูกคนเดียวเจ้าบ่าวจะต้อง *อาสาขาด* คืออาสาไปตลอดชีวิต กรณีนี้เจ้าบ่าวจะได้รับมรดกฝ่ายเจ้าสาว

นอกจากการไหว้ผีเรือนแล้ว เจ้าบ่าวและเพื่อนเจ้าบ่าวต้องไหว้พ่อแม่และญาติผู้ใหญ่ฝ่ายเจ้าสาวตามลำดับอาวุโส เจ้าบ่าวและเพื่อนเจ้าบ่าวทั้งหมดเข้าแถว โดยให้เพื่อนเจ้าบ่าว (คนที่แต่งงานแล้ว) อยู่หัวแถวทำหน้าที่เป็นหัวหน้าเจ้าบ่าว ส่วนเจ้าบ่าวจะยืนอยู่คนที่ 2 เมื่อพ่อเจ้าสาวนั่งลงข้างหน้า หัวหน้าเจ้าบ่าวกล่าวนำเจ้าบ่าวและเพื่อนเจ้าบ่าวให้ไหว้พร้อมกันในลักษณะเดียวกันกับการไหว้ผีเรือน พ่อเจ้าสาวให้พรในขณะที่เจ้าบ่าวและเพื่อนเจ้าบ่าวก้มกราบอยู่เช่นนั้น เมื่อให้พรเสร็จจึงยกหน้าขึ้นและไม่ต้องกราบอีกต่อไปก็จะไปไหว้แม่เจ้าสาวและญาติผู้ใหญ่จนครบทุกคน

ในขณะที่เดียวกันล่ำฝ่ายเจ้าสาว จะพาเจ้าสาวและเพื่อนเจ้าสาว 3 คน ไปไหว้พ่อแม่และญาติผู้ใหญ่ฝ่ายเจ้าบ่าว โดยเจ้าสาวและเพื่อนเจ้าสาวนั่งพับเพียบเรียงกัน เจ้าสาวนั่งอยู่คนที่ 2 หัวหน้าเจ้าสาวซึ่งเป็นคนที่แต่งงานแล้ว คอยกล่าวนำให้กราบพร้อม ๆ กัน ญาติฝ่ายเจ้าบ่าวให้ศีลให้พรตามลำดับอาวุโส

เมื่อพิธีไหว้เสร็จสิ้นลง เจ้าภาพจะเลี้ยงอาหารกลางวันซึ่งประกอบด้วยอาหารจำพวกเนื้อวัว เนื้อไก่ และเหล่า เมื่อรับประทานอาหารกลางวันแล้วแขกที่มาร่วมงานจะลากลับ คงเหลือแต่ญาติสนิทที่อยู่รอทำพิธี *กวางมั่ง* หรือที่เรียกว่า *กวางยัน* (คล้าย ๆ กับพิธีบูที่นอน) พิธีกวางมั่งมักทำตอนหัวค่ำ แต่ปัจจุบันนิยมทำประมาณ 4 - 5 โมงเย็น โดยฝ่ายเจ้าบ่าวและเจ้าสาวจะเลือกสามีภรรยาสูงอายุมาคู่หนึ่ง (สามีภรรยา

คู่นี้จะต้องทำพิธีแต่งงานถูกต้องตามประเพณี อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข และลูกมีชีวิตอยู่ครบถ้วน) เป็นผู้ทำพิธีกางมุ้งให้ เมื่อกางมุ้งเสร็จแล้วต้องเข้าไปนอนเคียงคู่กัน พุดคุยทำนองอยากได้เงินทองและเหล้า เมื่อเจ้าภาพบอกว่าได้จัดเตรียมไว้ให้แล้ว จึงออกมานอกมุ้ง จากนั้นคู่บ่าว-สาวก็เข้าไปนอนแทนสักครู่หนึ่งจึงออกมา เป็นอันเสร็จพิธีแต่งงาน

เมื่อเจ้าบ่าวอยู่อาศัยที่บ้านพ่อตาแม่ยายจนครบกำหนดตามที่ตกลงกันไว้แล้ว ญาติและล่ามฝ่ายเจ้าบ่าวจะต้องมารับเจ้าสาวไปอยู่บ้านของตนซึ่งเรียกว่า *แต่งลูกสะใภ้* (แต่ถ้าไม่มีการอาสาก็ทำพิธีแต่งลูกสะใภ้ในตอนบ่ายของวันแต่งงานเลย) ฝ่ายเจ้าบ่าวจะต้องจัดเตรียมเงินจำนวนหนึ่ง เรียกว่า *เงินตามแม่โค** เหล้า 4 ขวด ขันหมาก 2 ขัน คู่บ่าว-สาวไหว้ลาผีเรือนและลาพ่อแม่เจ้าสาว เมื่อไปถึงบ้านเจ้าบ่าวล่ามฝ่ายเจ้าสาวกล่าวมอบเจ้าสาวให้แก่ล่ามฝ่ายเจ้าบ่าว เจ้าบ่าวนำเจ้าสาวไปไหว้ผีเรือนเป็นการบอกว่ามีสะใภ้ใหม่เข้ามาอาศัยอยู่ แล้วทำพิธีทำอุ้งสู่ขวัญให้คู่บ่าวสาวมีอายุมั่นคงขยัน ทรพยาเปลี่ยนมาใช้นามสกุลของสามี และสืบผีทางฝ่ายสามีต่อไป

ปัจจุบันการอาสามีน้อยมาก เมื่อทำพิธีแต่งงาน ทำพิธีแต่งลูกสะใภ้เสร็จแล้ว ฝ่ายเจ้าบ่าวก็จะรับเจ้าสาวมาอยู่ที่บ้านพ่อแม่เจ้าบ่าว และมาทำพิธีกางมุ้งที่บ้านเจ้าบ่าวเลย

พิธีแต่งงานตามแบบผู้น้อยแตกต่างจากพิธีแบบผู้ท้าวคือ

1. ล่ามแต่งงานแบบผู้ท้าวต้องเป็นผู้ท้าว ล่ามแต่งงานแบบผู้น้อยต้องเป็นผู้น้อย
2. พิธีแต่งงานแบบผู้ท้าว มีเพื่อนเจ้าบ่าว 7 คน และเพื่อนเจ้าสาว 3 คน แต่พิธีแต่งงานแบบผู้น้อยมีเพื่อนเจ้าบ่าว 5 คน เพื่อนเจ้าสาว 1 คน เพื่อนเจ้าสาวทำหน้าที่เป็นหัวหน้าเจ้าสาวด้วย
3. ผู้หญิงที่สะพายกะหล่ำในพิธีแต่งงานแบบผู้ท้าวมี 4 คน สะพายกะหล่ำคนละ 1 ใบ แต่ละใบบรรจุหมาก 20 ผล พลุ 1 ห่อ ปูนแดง 1 ห่อ และยาสูบ 1 ห่อ แต่ถ้าเป็นแบบผู้น้อย จะใช้ผู้หญิงสะพายกะหล่ำ 2 คน บรรจุหมาก 10 ผล พลุ 1 ห่อ ปูนแดง 1 ห่อ ยาสูบ 1 ห่อ
4. ขันหมากในพิธีแต่งงานแบบผู้ท้าวมี 8 ขัน ขนมห 8 ถาด เหล้า 8 ขวด แบบผู้น้อยใช้ขันหมากเพียง 4 ขัน ขนมห 4 ถาด เหล้า 6 ขวด
5. ลักษณะการไหว้ผีเรือนของเจ้าบ่าวและเพื่อนเจ้าบ่าว ถ้าเป็นพิธีแต่งงานตามแบบผู้ท้าวไหว้ 12 ครั้ง แบบผู้น้อยไหว้เพียง 5 ครั้ง
6. พิธีแต่งลูกสะใภ้แบบผู้ท้าว ฝ่ายเจ้าบ่าวมารับเจ้าสาวไปอยู่บ้านพ่อแม่เจ้าบ่าวพร้อมด้วยเงินตามแม่โค ขันหมาก 2 ขัน เหล้า 4 ขวด แต่ถ้าเป็นแบบผู้น้อย เงินตามแม่โค ขันหมาก 1 ขัน เหล้า 2 ขวด

* เงินสินสอดที่แม่เจ้าสาวและเจ้าสาวได้รับตอนแต่งงาน จำนวนเท่า ๆ กันคือไม่เกิน 40 บาท

พิธีศพ

พิธีศพของลาวโซ่งมีขั้นตอนยุ่งยากและซับซ้อนเพราะตามความเชื่อของลาวโซ่ง เป็นการส่งวิญญาณผู้ตายไปอยู่อีกโลกหนึ่ง ดังนั้นจึงต้องทำพิธีตามขั้นตอนต่าง ๆ ให้ถูกต้องเพื่อผู้ตายจะได้มีความสุข ถูกหลานที่มีชีวิตอยู่ก็มีความสุขความเจริญ ปัจจุบันพิธีศพของลาวโซ่งได้นำเอาพิธีสงฆ์เข้าไปเกี่ยวข้องด้วย

เมื่อมีผู้หนึ่งผู้ใดตายลง เจ้าของบ้านจะยิงปืนขึ้นฟ้า 3 นัดเป็นการบอกข่าวให้เพื่อนบ้านทราบ เพื่อนบ้านจะพากันมาบ้านผู้ตายเพื่อช่วยเจ้าภาพค่อหีบศพ ทำอาหารเลี้ยงแขก จัดเตรียมของใช้ที่จำเป็น เจ้าภาพต้องไปเชิญ *เขยกก** ให้มาทำพิธีศพตามขั้นตอนต่าง ๆ เขยกจะแต่งกายด้วยชุดที่ใช้ในชีวิตประจำวัน สวมหมวก คาดเอวด้วยผ้าดิบสีขาวและเสียบมีดหมอไว้ข้างเอว เมื่อไปถึงบ้านผู้ตายจะทำพิธีข่มผีร้าย เรียกว่า *ข่มช่วง* โดยร้ายคาถาข่มที่บันไดบ้านของผู้ตายเพื่อป้องกันไม่ให้ผีอื่น ๆ มารังควาน ในระหว่างทำพิธีอำนาจในบ้านของผู้ตายจะเป็นของเขยกคนเดียวเป็นการชั่วคราว ทุกคนในบ้านต้องปฏิบัติตามคำสั่งของเขยก

แขกที่มาร่วมงานจะแต่งกายต่างกันตามฐานะ คือ

1. ญาติสายโลหิตเดียวกันทั้งชายและหญิงสวมเสื้อไว้ทุกข์ ทำด้วยผ้าดิบสีขาว คอแหลม แขนสั้น ตัดเย็บหยาบ ๆ และโพกหัวด้วยผ้าดิบสีขาว
2. ญาติจากการแต่งงาน ได้แก่ บรรดาเขยและสะใภ้ สวมเสื้อสี
3. ญาติพี่น้องอื่น ๆ ที่มีโช่ญาติผีเดียวกันและเพื่อนบ้าน สวมชุดที่ใช้ในชีวิตประจำวัน

พิธีอาบน้ำศพ

เขยกจะเป็นผู้อบน้ำศพ หวีผม ผัดหน้า แล้วสวมเสื้อผ้าชุดที่ดีที่สุดให้ ชันโนเป็นเสื้อไท (ศพผู้ชาย) หรือเสื้อก้อม (ศพผู้หญิง) ชันนอกเป็นเสื้อสี ซึ่งถือเป็นประเพณีว่าต้องกลับเอาด้านในออก (ด้านในมีลวดลายสวยงามกว่าด้านนอก เพื่อให้ผู้ตายได้แต่งกายสวยงามไปเฝ้าถนบนเมืองฟ้า) ที่คอเสื้อไทหรือเสื้อก้อมจะนำเงินเหรียญมาผูกติดไว้ (อาจจะเป็นเหรียญสลึงหรือเหรียญบาทก็ได้) เพื่อให้ผู้ตายนำไปใช้ในเมืองผีเรียกว่า *เงินจุกคอเสื้อ* กางเกงหรือผ้าชิ้นก็คล้องสวมซ้อนกันสองผืน และใช้ผ้าแพรสีแดงปิดหน้าศพ ต่อจากนั้นเขยกจะมัดหัวแม่เท้าทั้ง 2 ข้างของศพติดกันด้วยสายสิญจน์ ก่อนนำศพบรรจุลงในหีบศพ ต้องเอา *สาด* (เสื้อ) และฟูกปูก่อนแล้วจึงวางศพลง ญาติจะนำสิ่งของเครื่องใช้ของผู้ตาย เช่น มีด ชันน้ำ หวี เขียนหมาก ฯลฯ ใส่ลงไปในหีบศพ นำหีบศพไปวางบนแคร่ไม้ไผ่หรือ *จอง*** หีบศพของลาวโซ่งสมัย

* หมอผีที่ทำพิธีเกี่ยวกับคนตาย มักจะเป็นผู้ชายที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป และจะต้องเป็นผู้ที่สามารถท่อง *คาถาข่ม* และ *คำรบบอกทางศพ* ซึ่งเป็นภาษาลาวโซ่งได้

** ที่วางศพและหามศพไปเผา

ก่อนจะต่อขึ้นเองและไม่ปิดฝาแค่จะใช้เสื่อฮี (ที่กลับเอาด้านในออก) ของลูกหลานวางปิดแทน แต่ในปัจจุบันมักซื้อหีบศพและปิดฝาหีบศพ แล้วจึงใช้เสื่อฮีวางปิดทับอีกที่หนึ่ง ตั้งศพไว้บนบ้านโดยหันศีรษะไปทางทิศเหนือ และต้องจุดเทียนตามไฟไว้ที่ปลายเท้าศพตลอดเวลา นิยมเก็บศพไว้ไม่เกิน 2 คืน

ในระหว่างที่ตั้งศพอยู่ที่บ้าน ญาติและเพื่อนบ้านจะมาเคารพศพอยู่เสมอ ๆ ถ้าผู้ตายเป็นชายสูงอายุที่มีผู้นับถือมาก ญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านที่เป็นผู้หญิงจะพากันมานั่งร้องไห้คร่ำครวญ ส่วนพวกผู้ชายจะไปช่วยทำสิ่งของเครื่องใช้ในงานศพตามที่เขยกกสั่ง พอค่ำก็นิมต์พระสงฆ์มาสวดศพที่บ้าน (สมัยก่อนไม่มีพิธีสงฆ์)

วันรุ่งขึ้น เจ้าภาพและญาติผีเดียวกันเตรียมนำ *ซอน** ไปเผา เริ่มจากเวลาประมาณ 11.00 น. เขยกกจะทำพิธีบอกให้ผู้ตายมากินอาหารเป็นครั้งสุดท้าย แล้วเชิญญาติผีเดียวกันรับประทานอาหารหน้าหีบศพ เจ้าภาพจะเลี้ยงอาหารกลางวันประเภทเนื้อวัวแก่แขกที่มาร่วมงาน เมื่อรับประทานอาหารกลางวันแล้ว เขยกกจะใช้มีดคาถาดัดสายสิญจน์ที่มีดหัวแม่เท้าศพออก ต่อจากนั้นเขยกกก็จะบอกทางที่จะนำศพไปป่าช้า (*ป่าแสว*) โดยพูดว่าจะเอาซอนไปเผา แล้วจะสร้างบ้านใหม่ให้อยู่ที่ป่าช้า

เมื่อเขยกกบอกทางศพเสร็จแล้ว ก็จะทำพิธี *ซอนขวัญ* ญาติผีเดียวกันที่ยังมีชีวิตอยู่ไม่ให้ไปกับผู้ตาย โดยให้ญาติผีเดียวกันเดินวนจากซ้ายไปขวารอบหีบศพ 3 รอบ เมื่อถึงรอบที่ 3 จะมีหญิงชรามาดึงตัวญาติผีเดียวกันออกไปที่ละคนจนหมด และจะมีผู้รู้ ซึ่งเป็นหญิง 2 คนถือสวิง (*กะสา*) คนละอันใส่ท่อเสื้อผ้าของญาติผีเดียวกันเดินวนรอบหีบศพครบ 2 รอบแล้ว เป็นอันเสร็จพิธีซอนขวัญ

ก่อนที่จะยกศพลงจากบ้าน เจ้าภาพจะยิงปืนขึ้นฟ้า 3 นัดเป็นสัญญาณว่ากำลังจะนำศพลงจากบ้าน เขยกกจะเปิดฝาหีบศพและเปิดฝาแพรแดงที่ปิดหน้าศพให้บรรดาญาติพี่น้องดูเป็นครั้งสุดท้าย ในการเคลื่อนขบวนศพไปป่าช้า เขยกกเป็นผู้เดินนำหน้าขบวน มือหนึ่งถือตะกร้าบรรจุไก่ต้ม 1 ตัว *กะแอบ-ข้าวเหนียว*** เพื่อนำไปให้ผีกิน และอีกมือหนึ่งถือไม้พิน 1 ท่อน ตามด้วยลูกชายทั้งหมด ต่อมาเป็นหีบศพ ซึ่งมีเชยของผู้ตายเช่นลูกเขยหรือหลานเขย 4 คนเป็นผู้หาม บนหีบศพมีร่มกระดาษกางคลุมอยู่โดยเสียบด้ามไว้กับหีบศพให้ตรงกับศีรษะของผู้ตายเป็นการแสดงความเคารพนับถือผู้ตาย โดยการกางร่มป้องกันแดดหรือฝนให้ ส่วนลูกสาว ลูกสะใภ้ เพื่อนบ้านและญาติอื่น ๆ เดินร้องไห้คร่ำครวญตามหลังขบวนศพ เป็นการแสดงความอาลัยอาวรณ์ ทุกคนถือพินไปคนละท่อนเพื่อใช้เผาศพ (ปัจจุบันให้พระสงฆ์เดินนำหน้าขบวนศพไปกับเขยกก บางครอบครัวก็ให้ลูกชายคนโตของผู้ตายบวชให้กับผู้ตายแล้วเดินถือสายสิญจน์หุงหีบศพคู่กับเขยกก)

พิธีเผาศพ

เมื่อขบวนศพมาถึงป่าช้า เขยกกจะเส้ียงท่ายตามแบบลาวโฉบเพื่อเลือกสถานที่ที่จะใช้เผาศพ

* คำเรียกผู้ตายแล้วซึ่งเปรียบเหมือนซอนไม้

** ภาชนะใส่ข้าวเหนียวที่หุงสุกแล้ว คล้ายกระติบของภาคเหนือและภาคอีสาน

เมื่อเลือกสถานที่ได้แล้ว ญาติ ๆ จะช่วยกันก่อกองฟอนขึ้นแล้วหามหีบศพเดินวนซ้ายไปรอบกองฟอน 3 รอบ แล้วนำศพไปตั้งบนกองฟอน หันศีรษะไปทางทิศใต้ เท่าจะหันไปทางเมืองลาว ยกเสื่อขึ้นหีบศพออก (ปัจจุบันนิมนต์พระให้ทำมาติกา บังสุกุลศพ มีการทอดผ้า แล้วจึงจุดไฟเผา) เขยกกจะเป็นคนจุดไฟคนแรก ลูกหลาน ญาติพี่น้อง เพื่อนบ้านจะทยอยเข้าเผาศพ ขณะที่ไฟลุกโชติช่วงอยู่นั้น ญาติของผู้ตายที่ยืนอยู่ 2 ข้าง จะโยนเสื่อที่ทำจากขี้เถ้าหีบศพ และเสื่อผ้าที่ใช้ในชีวิตประจำวันของผู้ตาย ข้ามกองไฟไปมา 3 ครั้ง สิ่งของเหล่านี้ไม่ต้องเผา เก็บไว้ใช้ต่อไปได้ ลูกหลานและญาติสนิทต้องรอรอยุ่นกว่าศพจะไหม้หมดและมาเก็บกระดูกในวันรุ่งขึ้น ถ้าผู้ตายมีอายุต่ำกว่า 50 ปี จะเก็บศพไว้เพียง 1 คืน จะเผาและเก็บกระดูกในวันเดียวกันเลย แต่ถ้าผู้ตายมีอายุ 50 ปีขึ้นไป เรียกว่าศพพอบ้านแม่เรือนจะเก็บศพไว้ 2 คืน เผาวันหนึ่งและเก็บกระดูกอีกวันหนึ่ง

พิธีเก็บกระดูก

วันรุ่งขึ้นเวลาประมาณ 8.00 น. เขยกกและลูกหลานตลอดจนญาติพี่น้องของผู้ตายจะไปเก็บกระดูก โดยใช้ตะเกียบที่ทำจากอ้อยกีบกระดูก เพื่อเป็นเคล็ดว่าผู้ตายจะได้อ่อนหวานและใจดี กระดูกที่ก๊ิบขึ้นมาจะวางไว้บนผ้าขาว แล้วทำพิธีอาบน้ำกระดูกด้วยน้ำผสมน้ำอบไทยและขมิ้น ลูกชายคนที่ดูแลพ่อก่อนตายจะแบ่งกระดูกส่วนหนึ่งเก็บไว้ที่บ้าน ส่วนที่เหลือ เขยกกนำไปส่งผู้เฒ่าใหม่ ที่ปากดงมีด้ายใหม่ เป็นกลุ่ม แต่จะมีเส้นหนึ่งยาวมากเรียกว่า *สายใจ* เขยกกจะผูกปากดงด้วยสายใจ แล้วนำด้ายใส่ไว้ในหม้อดินขนาดเล็ก ปิดฝาหม้อแล้วดึงสายใจออกจากหม้อเพื่อไปผูกไว้กับบ้านจำลองหรือเรือนแก้วที่สร้างให้แก่ผู้ตาย เขยกกขุดหลุมตรงที่เผาศพเพื่อฝังกระดูก ก่อนที่จะขุดจะต้องใช้ไม้ไผ่ขนาดสั้น 2 อัน เสี่ยงทายให้ได้กว่าอันหยายอัน 3 ครั้ง จึงจะขุดหลุมตรงที่เสี่ยงทายได้ เพราะเชื่อกันว่าผู้ตายมีความประสงค์ที่จะอยู่ตรงนั้น เมื่อขุดหลุมเสร็จแล้วจึงช่วยกันฝังหม้อดินที่บรรจุกระดูก เขยกกจะเป็นผู้เกลี่ยดินให้เรียบร้อยอีกครั้ง ตรวจดูด้วยสายใจที่ต่อจากหม้อดินให้ไหล่พื้นขึ้นมา แล้วนำแคร่มาวางทับหลุม เขยกกและญาติ ๆ จะช่วยกันสร้างบ้านจำลองหลังเล็ก ๆ ครอบลงไปบนแคร่ มีที่นอน หมอนมุ้งจำลองไว้พร้อม แล้วโยงด้ายสายใจไว้กับบ้านจำลอง ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับบ้านจริงทุกอย่าง แต่ทำทุกสิ่งกลับกันกับของคนเป็น เช่น ตัวบ้านทำด้วยไม้ไผ่สานขัดกันเป็นตาห่าง ๆ หลังคามุงด้วยแฝกหรือหญ้าคา แต่ต้องมุงให้กลับข้างกับบ้านคนเป็น มีใต้ถุนบ้าน มีประตู หน้าต่าง มีบันได 2 ชั้น มีห้องผีเรือนและรั้วกันรอบบ้าน ถ้าเป็นศพผู้สูงอายุประมาณ 70-80 ปีขึ้นไปนอกจากจะสร้างบ้านหลังคาหญ้าคาให้ ๑ หลังแล้ว ลูกหลานจะต้องสร้างเรือนแก้วให้อีก 1 หลังต่างหาก เพื่อให้ผีพักผ่อน เรือนแก้วเป็นบ้านไม้ชั้นเดียวทาสีคราม มีระเบียง มีลูกกรง และรอบ ๆ ลูกกรงจะผูกด้ายสีต่าง ๆ เช่น สีแดง เขียว และแสด

ในขณะที่เขยกกและญาติกลับจากป่าเข้ามาถึงบ้านผู้ตาย จะเป็นเวลาเดียวกับที่ญาติอีกส่วนหนึ่ง และแขกที่มาร่วมงานศพ ช่วยกันทำเครื่องพิธีที่จะนำไปประกอบ *เสาทหลวง** เสร็จเรียบร้อย เครื่องพิธีดังกล่าวได้แก่

* ทำจากไม้หนุ่นสูงประมาณ 7 ศอก

๓๓ ทำด้วยไม้หุ่น และสลักเป็นรูปหงส์ แต่งด้วยกระดาษสีต่าง ๆ ให้สวยงาม ลาวโง่งเชื่อว่านกจะเป็นพาหนะพาวิญญาณของผู้ตายไปเฝ้าแดนที่เมืองฟ้า ที่ตัวนกจะมีขี้ของเครื่องใช้ขนาดจำลองชิ้นเล็ก ๆ ผูกติดไว้ด้วย เช่น หมอนสำหรับรองนั่ง ลูกช่วง ผ้าเช็ดหน้า พัด ถุงหมากพลู และถุงใส่เงิน

๓๔ ใช้ไม้เนื้ออ่อนเป็นโครง ตัวร่วมใช้ผ้าไหมสีแดง แสด และเขียว ตกแต่งให้สวยงาม ทั้งนกและร่วมจะนำไปติดไว้ที่ยอดคอกของเสาหลวง

๓๕ ทำด้วยผ้าดิบสีขาว ชมพูและแดง ลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส กว้างยาวประมาณ 1 ศอก ทั้งหมด 40 ผืน นำไปติดไว้ที่ลำต้นของเสาหลวงทั้ง 2 ข้าง (ผ้าที่ทำทรงนี้ ลาวโง่งเรียกว่าใบไม้)

๓๖ ๓๗ หรือ จาวฟ้า ทำด้วยผ้าไหมสีขาวขนาดเดียวกับธง แต่ตรงขอบมีแถบไหมสีแดง ตัวธงฉลุลวดลายงดงาม ธงกราวนี้จะผูกติดกับเสาไม้ไผ่ยาวประมาณ 5 - 6 วา (ถ้าผู้ตายอายุน้อยเสาธงกราวจะลดลงมาเป็น 3 วา) แล้วนำเสาไม้ไผ่นี้ไปผูกติดกับยอดเสาหลวง

พิธีบอกทางศพ

พิธีนี้ใช้เวลาประมาณครึ่งชั่วโมง เริ่มจากแขกกจัดเตรียมเครื่องพิธีและสัมภาระอื่น ๆ ซึ่งเป็นของใช้ของผู้ตาย ได้แก่ ไถ คราด วัว ควาย หมู ไก่ มีดพร้า (ในขนาดจำลอง) ตะกร้าหมากพลู พัด เสื้อผ้า กระจับปี่ กะแอบข้าวเหนียว นอกจากข้าวของเครื่องใช้ก็มีเครื่องเช่น ได้แก่ ข้าวเหนียวหนึ่ง เนื้อย่าง อาหารที่ทำจากเครื่องในวัว ขนหม ผลไม้ หมากพลู และเหล้า 1 ขวด พร้อมแก้วเหล้า

แขกกทำพิธีเรียกผู้ตายมากินเครื่องเช่น โดยแขกกนั่งยอง ๆ บนพื้น หันหน้าเข้าหาเครื่องเช่น เบื้องหน้าแขกกจะมีมิดหมอบเสียบขั้วร้อง หันคมมีดออกนอกตัว แขกกนอกจากจะสวมหมวก มีผ้าดิบสีขาวผูกเอวแล้วยังมีดอกมัดข้อมือซึ่งลาวโง่งเชื่อว่าขลุ่ยจะได้ไม่ไปกับผู้ตาย ระหว่างที่แขกกบอกให้ผีกินเครื่องเช่นอยู่นั้น ญาติผีเดียวกันที่สวมเสื้อไว้ทุกข์ต้องมานั่งในห้องพิธีนั้นด้วย ทุกคนมัดข้อมือด้วยดอกบรรดาศะไ้จะนำกระดิ่งใส่เนื้อ ตะไคร้ พริก หอม มาช่วยกันสับคนละ 2 - 3 ครั้งพอเป็นพิธี เรียกว่าการทำก้อยให้ผีกิน ต่อจากนั้นหญิงสูงอายุที่เป็นญาติผู้ใหญ่ผีเดียวกัน จะส่งเนื้อให้ญาติผีเดียวกันถือไว้คนละชิ้น และส่งข้าวเหนียวหนึ่ง 1 ปั้นให้ญาติผีเดียวกันคนทำสีหน้าว่าเหม็น ไม่นกินร่วมกับผู้ตาย แขกกรินเหล้าแจกญาติผีเดียวกันทุกคน เป็นการดื่มเหล้าเพื่อส่งลาผู้ตาย ญาติผีเดียวกันทุกคนก้มหัวลงคำนับผีผู้ตาย

เมื่อบอกผีให้กินเครื่องเช่นเสร็จแล้ว แขกกจะท่องคาถาบอกทางศพเป็นการชี้ทางให้ผู้ตาย ขณะที่แขกกกำลังทำพิธีอยู่นั้นจะมีหญิงชราที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นคนดีจับผ้าผูกเอวของแขกกไว้ เพื่อมิให้ขลุ่ยของแขกกติดตามวิญญาณผู้ตายไป แขกกจะบอกผู้ตายให้นำข้าวของเครื่องใช้ในพิธีนี้ติดตัวไป โดยใช้นกเป็นพาหนะ และบอกทางศพตั้งแต่ออกจากบ้านว่าจะต้องพบเห็นอะไรหรือจะต้องข้ามสะพานข้ามแม่น้ำที่แห่งใดโดยละเอียดจนถึงเมืองเวียงจันทน์ ซึ่งลาวโง่งเชื่อว่าเป็นถิ่นเดิมของพวกเขาและเดินทางไปเฝ้าแดนผีสูงสุดของกลุ่มชน เมื่อบอกทางศพไปจนถึงเฝ้าแดนแล้วก็บอกเวลาที่ลูกหลานเชิญผีขึ้นเรือนก็ขอให้ลงมาตามทางเดิมนี้ ตอนท้ายแขกกก็จะบอกขลุ่ยตัวเองให้กลับมาบ้าน อาน้ำ เตี้ยงลูก ทำมาหากินสืบต่อไป

เมื่อเจ้าภาพเลี้ยงอาหารกลางวันแขก ญาติพี่น้อง เพื่อนบ้านเสร็จแล้ว ทุกคนจะช่วยกันถือนก ร่ม ชง ชงกราว จอบ เสียม และเครื่องใช้จำลองของผู้ตายไปที่ป่าช้าอีกครั้งหนึ่ง เพื่อช่วยกันประกอบ เสาหลวง นำนก ร่ม และชงกราว 1 ผืน ไปผูกติดไว้บนยอดเสาที่ลำต้นจะมีไม้ปะอยู่เป็นชั้น ๆ ชั้นแรกที่ติด กับพื้นไม่ต้องติดตรง ตั้งแต่ชั้นที่ 2 ขึ้นไปติดตรงทั้งสองข้าง ข้างละประมาณ 20 ผืน (ถ้าผู้ตายเป็นผู้ชายอายุ 80 ปีขึ้นไป จะใช้ชง 80 ผืน แต่ถ้าเป็นผู้หญิงจะใช้ชง 60 ผืน) เมื่อประกอบเสาหลวง* เสร็จแล้ว เขยกจะ ขุดหลุมปลูกเสาหลวงที่หน้าบ้านจำลอง ญาติผีเดียวกันช่วยกันกลบหลุม แล้วกราบหน้าเสาหลวง 1 ครั้ง เป็นเสร็จพิธีศพ ต่อมาจะมีพิธีสูขวัญเขยกที่บ้านผู้ตาย โดยเจ้าภาพจะนำไก่ต้ม 1 ตัว เหล้า 1 ขวด หมากพลู มาให้เขยก พร้อมทั้งอวยพรให้มีอายุมั่นคงขยัน

การไว้ทุกข์

เมื่อทำพิธีศพเสร็จแล้ว เจ้าภาพจะปรึกษากับเขยกเพื่อหาวันดี สำหรับทำพิธีเชิญผีขึ้นเรือน และจกรายชื่อผู้ตายไว้ในบัญชีรายชื่อผีเรือนต่อไป

ในช่วงก่อนทำพิธีเชิญผีขึ้นเรือน ลาวโซ่งถือกันว่าเป็นช่วงเวลาไว้ทุกข์ ดังนั้นการไว้ทุกข์จึง ไม่มากนัก ลูกผู้ชายทุกคนของผู้ตายจะโกนศีรษะ ใส่เสื้อผ้าดิบสีขาว คอแหลม แขนสั้น ลูกสาวและลูกสะใภ้ จะเกล้ามวยต่ำ ไม่ผัดหน้าทาแป้ง ถ้าผู้ตายเป็นสามี ภรรยาจะต้องละชายผ้าชิ้นที่เย็บตกแต่งไว้ ออก แต่ถ้า ผู้ตายเป็นภรรยา สามีไม่ต้องไว้ทุกข์ ถ้าผู้ตายเป็นเด็กก็ไม่ต้องไว้ทุกข์ เพื่อนบ้านมักจะไม่ไปบ้านของผู้ตาย ในขณะยังไม่ได้ทำพิธีเชิญผีขึ้นเรือน เพราะถือว่าเป็นบ้านที่ไม่เป็นมงคลและบุคคลในบ้านผู้ตายก็เข้าบ้านผู้อื่น ไม่ได้เช่นกัน จนกว่าจะทำพิธีเชิญผีขึ้นเรือนเสียก่อน

พิธีเชิญผีขึ้นเรือน

จะทำหลังจากวันเผา 7 วัน หรืออย่างช้าไม่เกิน 15 วัน เจ้าภาพจะต้องไปเชิญผู้ประกอบพิธีกรรม**ซึ่งได้แก่เขยก คนแต่งเสนเพื่อจัดเตรียมปานเพื่อนสำหรับเซ่นผี ในปานเพื่อนมีเครื่องเซ่นเหมือน พิธีเสนเรือน ยกเว้น ขนม ผลไม้และหมากพลู การตกแต่งปานเพื่อนไม่พิถีพิถันเพราะเชื่อว่าถ้าเซ่นด้วย ของดี ๆ ผีจะมาทำให้คนในบ้านตายอีก

ในพิธีเชิญผีขึ้นเรือนนี้ เขยกจะแต่งกายด้วยเสื้อฮี นุ่งกางเกงขาวสีดำ ถือพัด เมื่อไปถึง บ้านผู้ตาย เจ้าภาพ (ผู้ชาย) จะไปเรียกผีผู้ตายที่ทางเข้าบ้าน เขยกจะนำเซ่นหมากมาเชิญผีขึ้นบ้านแล้ว ทำพิธีเซ่น ญาติผีเดียวกันช่วยกันยกปานเพื่อนพร้อมกัน 1 ครั้ง ส่งปานเพื่อนให้เขยก จากนั้นเจ้าภาพ จะนำปานข้าวมามอบให้เขยก เขยกรับประทานอาหารเช้าจากปานข้าวนั้นพร้อมกับเจ้าภาพและญาติ

* การทำเสาหลวงจะแตกต่างกัน ถ้าผู้ตายเป็นผู้หญิงที่ยอดเสาหลวงจะเรียกว่า ปัส ไม่เรียกว่า นก ลำต้นของเสาหลวง จะผูกตรงข้างละ 15 ผืน ไม่มีร่มและชงกราว

** อาจจะเป็นเขยกหรือหมอละเสนก็ได้ ถ้าเป็นเขยกจะต้องเป็นผู้รู้ตำราการเซ่นผีด้วย

ผีเดียวกัน ขณะที่ญาติอื่น ๆ และเพื่อนบ้านรับประทานอยู่ข้างนอก เมื่อแขกมารับประทานอาหารเสร็จแล้วก็เริ่มทำพิธีเช่นผี วิธีการเช่นเดียวกับการเช่นในพิธีเสนเรือน แต่ในการเชิญผีขึ้นเรือนนี้ เขยกจะเชิญผีผู้ตายขึ้นบ้านมากินก่อนแล้วจึงเชิญผีเรือนอื่น ๆ

หลังจากนั้นก็จะมีพิธีเสนสู่ขวัญเจ้าภาพและผู้ที่อยู่ในบ้านผู้ตายทุกคน การสู่ขวัญนี้ทำขึ้นเพื่อให้ขวัญของผู้ที่มีชีวิตอยู่กลับมายุ่กับตัว ผู้ทำพิธีเสนสู่ขวัญได้แก่หมอเสน โดยหมอเสนจะเสกเป่าและผูกข้อมือนิ้วด้วยด้ายสีขาวให้ทุกคนในบ้าน นอกจากญาติผีเดียวกันแล้ว เจ้าภาพจะต้องเชิญเพื่อนบ้านให้มาร่วมงาน ซึ่งจะนำข้าวเหนียวหนึ่งห่อเล็ก ๆ มาช่วยคนละห่อ และจะทำขวัญเจ้าภาพในพิธีเสนสู่ขวัญคนละประมาณ 10 บาท เจ้าภาพจะเลี้ยงอาหารกลางวันแก่แขกผู้มาร่วมงานด้วย

พิธีศพแบบผู้ท้าวแตกต่างไปจากพิธีศพแบบผู้น้อยดังนี้คือ

1. สถานที่เผาศพ บ้านจำลองและเสาหลวงของศพผู้ท้าวจะอยู่ทางทิศเหนือของป่าช้า ส่วนศพผู้น้อยจะอยู่ทางทิศใต้
2. ในการบอกทางศพส่งวิญญาณผู้ตาย ศพผู้น้อยจะบอกทางให้ไปอยู่ที่ *ตัวคอย* หรือ *คืนคอย* ส่วนศพผู้ท้าวนั้นจะบอกให้ไปอยู่ที่ *เรือนพาน* ซึ่งเป็นสวรรค์ชั้นสูงกว่า
3. เขยกผู้น้อย จะคาดผ้าดิบสีขาวและเสียบมีดหมอไว้ข้างเอว ส่วนเขยกผู้ท้าวพันผ้าแพรแดงรอบหมวก สะพายมีดหมอ
4. ถ้าผู้ตายเป็นผู้น้อย เขยกต้องเป็นผู้น้อย ถ้าผู้ตายเป็นผู้ท้าว เขยกจะต้องเป็นผู้ท้าวด้วย แต่ในกรณีที่ไม่สามารถหาเขยกผู้ท้าวได้ก็อนุโลมให้ใช้เขยกผู้น้อย แต่จะต้องรู้คาถาข่มและคำรบบอกทางศพของผู้ท้าวเป็นอย่างดี และต้องใช้ผ้าแพรสีแดงพันรอบหมวก โดยไม่ต้องใช้ผ้าดิบสีขาวผูกเอว เพราะเมื่อพันผ้าแพรแดงตามแบบอย่างเขยกผู้ท้าวแล้ว ก็สามารถจะรังขวัญเขยกได้ดีแล้วจึงไม่จำเป็นต้องใช้ผ้าดิบสีขาวผูกเอวอีก
5. ในพิธีเชิญผีขึ้นเรือน ถ้าผู้ตายเป็นผู้น้อย เขยกจะเชิญผีขึ้นเรือนทางบันไดหน้าเข้าไปทำพิธีในกะล่อหอง ถ้าผู้ตายเป็นผู้ท้าวจะเชิญผีขึ้นทางบันไดหลัง คือบันไดทางขวานผีเรือน

พิธีบูชาศาลหมูบ้าน

ศาลหมูบ้าน หมายถึง ศาลผีประจำหมู่บ้าน บริเวณที่ตั้งศาลประจำหมู่บ้านนี้เป็นที่สาธารณะ ใครจะจับจองไม่ได้ ศาลผีประจำหมู่บ้านของลาวโซ่งที่บ้านสระ มีชื่อเรียกว่า *ศาลเจ้าพ่อทองคำ* หรือ *ศาลเจ้าปู่ทองคำ* ลาวโซ่งเชื่อว่าเจ้าพ่อทองคำซึ่งเป็นผีประจำหมู่บ้านนั้นจัดอยู่ในประเภทผีบ้านผีเมือง เป็นผีชั้นสูงกว่าผีบรรพบุรุษ แต่มีศักดิ์ต่ำกว่าแดน (ผีฟ้า) และเชื่อว่าเจ้าพ่อทองคำเป็นเสมือนเทพารักษ์ คอยปกป้องรักษาชาวบ้านตลอดจนสัตว์เลี้ยงต่าง ๆ ในหมู่บ้านให้อยู่เย็นเป็นสุข

ศาลผีประจำหมู่บ้านบ้านสระ เดิมมีลักษณะเป็นเรือนไม้ยกพื้นหลังคามุงแฝก ภายหลังศาลเก่า ผุพังชาวบ้านจึงร่วมใจกันสร้างศาลใหม่ทำด้วยอิฐถือปูน มีบันได 3 ชั้น หลังคามุงกระเบื้อง ศาลใหม่นี้สร้างเมื่อปี 2518 ลักษณะเป็นศาลหลังคาคู่ ตัวศาลแบ่งออกเป็น 2 ด้าน ทางด้านตะวันออกของศาลนั้นเชื่อว่าเป็นที่ประทับของเจ้าพ่อทองคำ ส่วนทางด้านตะวันตกนั้นชาวบ้านทำขึ้นตามความประสงค์ของเจ้าพ่อที่จัดไว้เพื่อต้อนรับญาติพี่น้อง หรือเพื่อน ๆ ของเจ้าพ่อ ที่มาขออาศัยอยู่ชั่วคราว เช่น มาพักผ่อนหรือมาร่วมงานเลี้ยงศาลประจำปี

เนื่องจากเชื่อถือในผีประจำหมู่บ้าน ดังนั้นเมื่อมีเรื่องทุกข์ร้อนใด ๆ ชาวโง้งก็มักจะไปบนบานที่ศาลเจ้าพ่ออยู่เสมอ ศาลเจ้าพ่อจึงกลายเป็นที่พึ่งทางใจของชาวโง้งแทบทุกครัวเรือน ทำให้เกิดมีพิธีบูชาศาลหรือเช่นสังเวศศาลซึ่งชาวโง้งเรียกว่า*เลี้ยงศาล* เป็นประจำทุกปี เพื่อให้ผีประจำหมู่บ้านคุ้มครอง ปกป้องรักษาให้อยู่เย็นเป็นสุขและทำให้เกิดสิริมงคลแก่หมู่บ้าน

พิธีบูชาศาลผีประจำหมู่บ้านมีขึ้นเป็นประจำทุกปีในเดือน 6 ช่วงขึ้น 1 ค่ำ ถึงขึ้น 6 ค่ำ โดยเลือกวันที่ไม่ตรงกับวันพระ ส่วนมากมักเลือกวันธงชัยประจำปีเป็นวันทำพิธี พิธีการเลี้ยงศาลนี้จะมีขึ้นก่อนที่ชาวโง้งจะเริ่มลงมือทำนา โดยแบ่งออกได้เป็น 2 ขั้นตอนคือ

ขั้นเตรียมงาน

หลังจากเทศกาลสงกรานต์ผ่านไปแล้ว *คณะกรรมการศาล** นำโดยผู้ใหญ่บ้านและ *เจ้าจ้ำ*** จะปรึกษากันหรือกันเพื่อเลือกหาวันดีแล้วประกาศให้ชาวบ้านได้ทราบล่วงหน้าประมาณ 1 สัปดาห์ หลังจากประกาศไปแล้วประมาณ 3 วัน คณะกรรมการศาลจะออกไปเรียกรายเงินทุกครัวเรือนตามแต่จะศรัทธา คณะกรรมการทุกคนจะต้องบริจาคเงินด้วย ถ้ามีเงินเหลือจากปีที่แล้วก็นำมาสมทบแล้วนำไปใช้จ่ายในงานพิธี

คณะกรรมการต้องจัดหาสิ่งที่จะมารำถวายเจ้าพ่อ และถ้าปีใดมีการ *ตักสิ* (ตีมะพร้าว) คณะกรรมการจะต้องจัดเตรียมมะพร้าวไว้ประมาณ 100 - 300 ผล แล้วเลือกไว้เป็นมะพร้าวเอก (มะพร้าวเสียหาย) 3 ผล พร้อมทั้งคัดเลือกบุคคลที่จะเป็นผู้ตีมะพร้าวเอกด้วย ซึ่งจะต้องเป็นคนที่มีความชำนาญทางหมัคมวย แข็งแรง และมีลีลาการรำรำที่สวยงาม

* คณะบุคคลผู้เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในการเลี้ยงศาลประจำปี โดยมีผู้ใหญ่บ้านเป็นหัวหน้า กรรมการทั้งหมดมี 8 คน เป็นผู้ชายสูงอายุ และเป็นคนที่คนในหมู่บ้านนับถือ คณะกรรมการศาลนี้ชาวบ้านเลือกตั้งกันเองอยู่ในตำแหน่งไม่มีกำหนดแน่นอน

** ผู้ชายอายุ 60 ปีขึ้นไปมีฐานะมั่นคง ซื่อสัตย์สุจริต เป็นที่ยกย่องนับถือและศรัทธาของคนในหมู่บ้าน ต้องเป็นผู้ที่รอบรู้ประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ จะเป็นผู้ประกอบพิธีเช่นสรวงบูชาศาลประจำหมู่บ้าน ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างผีกับคน เพื่อให้ผีมากินเครื่องเซ่นที่ชาวบ้านนำมาบูชาเช่น ไหว้ นอกจากนี้ยังเป็นผู้ทำพิธีเสี่ยงทายดินฟ้าอากาศ การทำมหาหิน ตลอดจนโชคชะตาของหมู่บ้าน

การเลือกเจ้าจ้ำ ชาวบ้านเป็นผู้ออกเสียงเลือกตั้ง เมื่อเลือกได้แล้วก็ต้องทำการเสี่ยงทายโดยใช้ไม้ไผ่ 2 อันยาวประมาณ 1 สอก โยนขึ้นลง 3 ครั้ง ถ้าไม่ออกคว่ำและหงายเหมือนกันทั้ง 3 ครั้ง แสดงว่าเจ้าจ้ำคนนั้นเป็นคนดีที่เจ้าพ่อพอใจจึงทำพิธีเช่นสรวงได้

ก่อนวันทำพิธีเลี้ยงศาล 1 วัน กรรมการศาลจะไปดูแลสถานที่ ผู้ใหญ่บ้านจะไปรับเจ้าจ้ำ มาทำพิธีจุดธูปเทียนบูชาที่หน้าศาลเจ้าพ่อ พร้อมด้วยเครื่องเซ่น คือ ไก่ 2 ตัว เหล้า 2 ขวด ข้าว 2 ถ้วย บุหรี่ และหมากพลู เป็นการบอกล่วงหน้าว่า ในวันรุ่งขึ้นจะมีพิธีเลี้ยงศาล เมื่อเจ้าจ้ำทำพิธีเสร็จแล้ว คณะกรรมการจะจัดลิเกรำถวาย 1 ชุด จากนั้นคณะกรรมการศาลนำโดยผู้ใหญ่บ้านจะขึ้นไปบนโรงลิเก ประกาศให้ทุกคนมาเลี้ยงศาลพร้อมกันในวันรุ่งขึ้นและเชิญชวนให้ *เปียของ** ของที่นำมาเปียส่วนใหญ่เป็นเครื่องใช้ไฟฟ้า เช่น พัดลม หม้อหุงข้าวไฟฟ้า วิทยุ โทรทัศน์ เตาเร็ดไฟฟ้า ฯลฯ ผู้ที่ประมูลได้ไม่ต้องจ่ายเงินทันทีนำของมาใช้ได้เลย ถือว่าของนั้นเป็นของที่เจ้าพ่อให้มา แต่จะไปจ่ายเงินในการเลี้ยงศาลคือไปโดยไม่มีการทำสัญญาแต่อย่างใด เพราะทุกคนถือว่าถ้าไม่จ่ายเงิน เจ้าพ่อจะทำให้มีอันเป็นไป การเปียของไม่ได้จัดเป็นประจำทุกปีขึ้นอยู่กับเงินที่เรียไรได้

ในวันทำพิธี เวลาประมาณ 04.00 น. ที่โรงครัวของศาลเจ้าพ่อจะมีชาวบ้านทั้งชายและหญิงมาช่วยกันทำอาหารและจัดเตรียมเครื่องเซ่น ได้แก่หัวหมู 2 หัว ไก่ต้ม 4 ตัว เหล้า 4 ขวด ข้าว 4 ถ้วย ขนมก้อน 2 ถ้วย หมากพลู 2 ถ้วย พวงมาลัย 2 พวง ธูปเทียน 4 ห่อ บุหรี่ 2 ซอง (เดิมใช้บุหรี่ปรมยาเส้น)

ชาวบ้านทุกคนครอบครัวต้องมาทำพิธีเลี้ยงศาล ถ้าเจ้าบ้านมาได้ก็ไม่ต้องให้ลูก ๆ มา หรือไม่ก็ไม่ต้องฝากอาหารคาวหวานมากับเพื่อนบ้าน อาหารที่ทุกบ้านนำมาสมทบได้แก่ อาหารคาวหวานและผลไม้ต่าง ๆ ขนมที่นำมาส่วนมากเป็นขนมบัวลอย ขนมคัมแดง ขนมคัมขาวและขนมก้อน ซึ่งเชื่อกันว่าเจ้าพ่อโปรดปรานขนมเหล่านี้ ส่วนผู้ที่บนบานไว้ก็นำเครื่องเซ่นมาแก้บนตามแต่ว่าจะบนอะไรไว้ นอกจากนี้ คณะกรรมการจะต้องเตรียมน้ำเล็ก ๆ ใส่ขันน้ำ 1 ใบ ตั้งไว้ในศาลเพื่อทำน้ำมนต์

เจ้าจ้ำ แต่งกายด้วยเสื้อโท นุ่งกางเกงขายาวสีดำ มีผ้าพาดบ่า 1 ผืน ผู้ช่วยเจ้าจ้ำ แต่งกายเช่นเดียวกับเจ้าจ้ำ แต่ไม่มีผ้าพาดบ่า *คนทรง* ผู้ที่เป็นที่ประทับทรงของเจ้าพ่อ นุ่งผ้าชิ้นสีแดง สวมเสื้อแขนยาวสีแดง หม่มผ้าสไบเฉียงสีเหลือง แถบผมมวย ใส่กำไลข้อมือ ข้อเท้า และคณะกรรมการศาล แต่งกายด้วยชุดที่ใช้ในชีวิตประจำวัน

ขณะทำพิธี เจ้าจ้ำจุดธูปเทียนบูชา พนมมืออยู่หน้าศาล กล่าวสักการะเจ้าพ่อทองคำขอเชิญเจ้าพ่อมากินเครื่องเซ่นที่ลูกหลานทั้งหลายได้นำมา รวมทั้งเครื่องเซ่นแก้บน จากนั้นก็ขอเชิญเทวดาทั่วทุกทิศให้มาชุมนุมพร้อมกันเพื่อเป็นแขกรับเชิญของเจ้าพ่อให้มากินเครื่องเซ่นด้วย

เจ้าจ้ำจะทำพิธีเสี่ยงทาย เพื่อคว่าเจ้าพ่อลงมากินเครื่องเซ่นแล้วหรือยังโดยใช้ไม้ไผ่ 2 อัน ยาวประมาณ 1 คืบ โยนขึ้นลงถ้าได้คว่าอันหงายอันเหมือนกัน 3 ครั้ง แสดงว่าเจ้าพ่อลงมากินเครื่องเซ่นแล้ว แต่ถ้ายังไม่ได้คว่าอันหงายอันติดต่อกัน 3 ครั้ง ก็จะต้องทำพิธีเชิญอีกครั้งและเสี่ยงทายใหม่ (ปกติเจ้าจ้ำมักเสี่ยงทายเพียง 1 - 2 ครั้งเท่านั้น) ขณะที่เจ้าพ่อลงมากินเครื่องเซ่น ลิเกจะรำถวาย 1 ชุด หรือถ้าใครบนไว้ก็จัดลิเกมารำถวายต่อไปได้เลย

* การประมูลราคาของโดยไม่คำนึงถึงราคาในท้องตลาด

หลังจากนั้น เจ้าจ้ำจะกล่าวขอพรจากเจ้าพ่อแล้วทำการเสี่ยงทายว่าในปีนั้นดินฟ้าอากาศจะเป็นอย่างไร การทำมาหากินได้ผลดีหรือไม่ มีโรคภัยไข้เจ็บอย่างไรบ้าง การเสี่ยงทายกระทำเหมือนกับตอนเชิญเจ้าพ่อมากินเครื่องเซ่น เมื่อเสี่ยงทายแล้ว ผู้ช่วยเจ้าจ้ำและกรรมการศาลจะไปเชิญคนทรงเจ้าพ่อมาที่ศาล คนทรงนั่งลงที่หน้าศาลพนมมืออธิษฐาน ท่องคาถาขอให้เจ้าพ่อมาประทับทรง เจ้าจ้ำเชิญเจ้าพ่อที่มาประทับทรงทำนํ้ามนต์แจกลูกหลาน เจ้าพ่อรับคำ แล้วจุดเทียนท่องคาถา เสร็จแล้วจุ่มเทียนลงในโอ่งนํ้ามนต์ ชาวบ้านก็จะเข้าไปพุดคุยซักถามปัญหาต่าง ๆ ได้เวลาพอสมควร เจ้าพ่อก็จะออกจากร่างทรง คนทรงเปลี่ยนเครื่องแต่งตัวเป็นชุดที่ใช้ในชีวิตประจำวัน

ในบางปีคณะกรรมการและชาวบ้านจะร่วมใจกันจัดการตีกีตถวายเจ้าพ่อด้วย การตีกีตถนี้จะทำ 3 ปี ต่อ 1 ครั้ง กรรมการศาลจะปอกเปลือกมะพร้าวเอกออกแล้วให้เจ้าพ่อทองคำในร่างของคนทรงปลุกเสก ส่วนมะพร้าวที่เหลือ ชาวบ้านจะช่วยกันปอกเปลือกใส่เข่งเตรียมไว้ พร้อมทั้งช่วยกันกันเชือกเป็นรูปสี่เหลี่ยมเพื่อใช้เป็นสถานที่ตีมะพร้าว

ก่อนแสดงการตีมะพร้าว เจ้าพ่อทองคำในร่างทรงจะเป่ากระหม่อมให้พรผู้ที่ได้รับการคัดเลือกให้ตีมะพร้าวเอกทั้ง 2 คน ซึ่งจะร่ายเวทย์เจ้าพ่อด้วยลีลาคล้ายการรำไหว้ครูประกอบดนตรีของนักมวย ต่อจากนั้นคนทรงจะโยนมะพร้าวให้ คนตีใช้ไม้เนื้อแข็งยาวประมาณ 1 สอกตีมะพร้าว ตีไปรำไปตามจังหวะดนตรี โดยพยายามตีมะพร้าวให้แตก ซึ่งถ้ามะพร้าวแตกทั้งหมดก็จะทำนายได้ว่าในปีนั้นภายในหมู่บ้านจะสงบสุข ถ้าไม่แตกทั้งหมดก็จะทำนายว่าจะเกิดเหตุการณ์ไม่ดี การทำมาหากินฝืดเคือง

หลังจากตีมะพร้าวเอกผ่านไปพวกผู้ชายจะจับคู่กันตีมะพร้าวธรรมดาที่คนทรงจะโยนให้เพื่อความสนุกสนาน

หลังจากการตีมะพร้าวแล้ว เจ้าจ้ำก็จะจุดรูปเทียนบูชาที่ศาลเจ้าพ่ออีกครั้งหนึ่งเป็นการบอกลาเจ้าพ่อ และขอเชิญเจ้าพ่อตลอดจนเทวดาทั้งหลายที่มาชุมนุมกันกลับสู่วิมาน จากนั้นชาวบ้านก็ทยอยกันจุดรูปเทียนบูชา อธิษฐานในสิ่งที่ตั้งมา กราบลาเจ้าพ่อ ทุกคนจะรับประทานอาหารกลางวันร่วมกัน และนำนํ้ามนต์ไปด้วยคนละ 1 ขัน ส่วนมะพร้าวที่ตีนั้นจะช่วยกันชูด และเคียวให้เป็นนํ้ามันที่บริเวณโรงครัวซึ่งอยู่ทางด้านข้างของศาล แล้วแจกจ่ายชาวบ้านทุกครัวเรือน เชื่อกันว่า นํ้ามันมะพร้าวที่ได้จากงานพิธีเลี้ยงศาลนั้นเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์และใช้เป็นยารักษาโรคได้

โครงสร้างทางสังคมของลาวโซ่ง

ครอบครัวของลาวโซ่งบ้านสระ ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นครอบครัวชาย ซึ่งนอกจากจะประกอบด้วยสามี ภรรยาและลูก ยังมีพ่อแม่ของสามีหรือภรรยาตลอดจนญาติพี่น้องอาศัยอยู่ด้วย จากการสำรวจพบว่าในหมู่บ้านมีครอบครัวชาย 57.86% และครอบครัวเดี่ยว 42.14% ครอบครัวของลาวโซ่งมักมีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยวก่อน ต่อมาเมื่อลูกชายแต่งงานก็จะนำภรรยาเข้ามาอยู่ด้วยทำให้ครอบครัว

เดี่ยวกลายเป็นครอบครัวขยาย

ภายในครอบครัว คนเฒ่าคนแก่จะได้รับการเคารพนับถือจากลูกหลาน ทำหน้าที่ดูแลบ้านและหลาน ผู้ชายที่อาวุโสที่สุดเป็นหัวหน้า สมาชิกในครอบครัวจะช่วยกันทำมาหากิน ทำไร่ทำนา ลาวโซ่งเป็นชนชั้นชั้นแข็ง เมื่อว่างเว้นจากการทำนาก็จะหางานอื่นทำ เช่น หาปลา จักสาน ทอผ้า เด็ก ๆ ก็ช่วยพ่อแม่ทำงานเท่าที่พอจะทำได้

เด็ก ๆ ลาวโซ่งจะได้รับการอบรมเลี้ยงดูด้วยความรักเท่าเทียมกัน พ่อแม่ลาวโซ่งมักไม่เยียนตีลูก* จะสั่งสอนมากกว่า ลาวโซ่งให้ความสำคัญกับลูกชายมากกว่าลูกสาว (จากการสำรวจพบว่าครอบครัวลาวโซ่งต้องการลูกชาย 59.29% และลูกสาว 40.7%) ทั้งนี้เพราะตามประเพณีลูกชายจะเป็นผู้สืบผีบรรพบุรุษ และจะให้ความสำคัญกับลูกคนโตเป็นพิเศษ

ในด้านการแต่งงาน ถึงแม้ว่าสังคมลาวโซ่งจะให้อิสระแก่หนุ่มสาวในการเลือกคู่ครองอย่างเต็มที่ แต่คนเฒ่าคนแก่ก็พอจะให้ลูกหลานแต่งงานกันในหมู่เครือญาติ เพราะทรัพย์สมบัติจะได้ไม่ต้องถูกแบ่ง มีข้อแม้ว่าต้องเป็นญาติต่างฝักกันเท่านั้น

ชีวิตการแต่งงานในสังคมลาวโซ่งจะเป็นแบบผัวเดียวเมียเดียว ไม่นิยมการหย่าร้าง (99%) แต่ถ้าจะหย่าร้างกันจริง ๆ ผู้ใหญ่ของทั้งสองฝ่ายจะต้องช่วยกันประนีประนอมก่อน ถ้าไม่สำเร็จก็จะไปตกลงกันที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน แล้วจึงแยกกันอยู่ โดยผู้หญิงจะกลับไปใช้นามสกุลเดิมและไปนับถือผีทางพ่อ ส่วนลูก ๆ นั้นจะอยู่กับแม่ แต่นับถือผีทางฝ่ายพ่อ กรณีที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตายหรือหย่าร้าง อีกฝ่ายหนึ่งสามารถแต่งงานใหม่ได้ แต่มักไม่นิยมแต่งงานกับพ่อม่ายแม่ม่าย และถ้าเป็นแม่ม่ายจะแต่งงานใหม่ก็ต้องออกจากผีเดิมของสามีเสียก่อน

ในด้านการสืบทอดมรดก ลาวโซ่งจะยกมรดกให้ลูกชายมากกว่าลูกสาว บ้านและที่ดินมักจะเป็นของลูกชายคนสุดท้องหรือลูกชายคนที่ดูแลพ่อแม่ตอนแก่ ส่วนทรัพย์สินที่เป็นที่ดิน พ่อแม่จะแบ่งให้ทั้งลูกชายและลูกสาว โดยลูกชายจะได้มากกว่าลูกสาวประมาณครึ่งหนึ่ง

ในด้านการสืบผี (การสืบสกุลของลาวโซ่ง) นั้น ลูกชายทุกคนจะเป็นผู้สืบผีบรรพบุรุษ กรณีที่มีแต่ลูกสาว และพ่อแม่ตายภายในครอบครัวลูกสาวที่แต่งงานแล้วและยังไม่มีลูกชาย ก็อนุโลมให้ลูกสาวเลี้ยงผีบรรพบุรุษไปชั่วคราว แต่จะสืบผีไม่ได้ จนกว่าลูกสาวจะมีลูกชายซึ่งจะมารับหน้าที่สืบผีและเลี้ยงผีบรรพบุรุษแทนแม่ต่อไป ซึ่งในกรณีนี้ฝ่ายหญิงจะต้องมีลูกชายมากกว่า 1 คนขึ้นไป โดยมอบหมายให้ลูกชายคนใดคนหนึ่งรับสืบผีบรรพบุรุษทางฝ่ายแม่เป็นกรณีพิเศษ ส่วนลูกชายที่เหลือจะสืบผีทางฝ่ายพ่อ แต่กรณีดังกล่าวมีน้อยมาก เพราะแต่ละครอบครัวมักจะมีลูกชายหรือหลานชายกันแทบทั้งสิ้น หรือถ้าไม่มี

* ถ้าจำเป็นต้องเยียนตี จะต้องทำในบริเวณที่อยู่ห่างจากห้องผีเรือน และถ้าลูกวิ่งหนีเข้าไปในห้องผีเรือน พ่อแม่จะตามเข้าไปเยียนตีอีกไม่ได้

ก็มักจะไปขอลูกชายหรือหลานชายของญาติผู้ใหญ่มาเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรม เพื่อสืบผีและเลี้ยงผีเรือนต่อไป

ด้วยเหตุนี้ผู้ชายจึงมีสถานภาพทางสังคมสูง ได้รับการยกย่องให้เป็นหัวหน้าครอบครัว ผู้ชายจะมีสิทธิ์ขาดในการปกครองดูแลทรัพย์สินในขณะที่ยังโสด และสถานภาพของผู้ชายจะสูงขึ้นอีก เมื่อแต่งงานและนำลูกสะใภ้เข้ามาอาศัยอยู่ในบ้าน

หมู่บ้านบ้านสระเป็นชุมชนที่มีลาวโซ่งอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น ลักษณะการตั้งบ้านเรือนเป็นกลุ่ม ๆ มีความสัมพันธ์กันทางเครือญาติ ไม่ทางสายโลหิตก็โดยการแต่งงาน หรืออาจจะนับถือกันเสมอญาติ ฉะนั้น ความร่วมมือร่วมใจหรือแม้แต่ความขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลก็อาจจะมีผลกระทบต่อกลุ่มบุคคลทั้งหมู่บ้าน

ถึงแม้ว่าสังคมลาวโซ่งจะมีการแบ่งระดับชนชั้นออกเป็นสองชนชั้น แต่ก็มิได้มีการขัดแย้งหรือเกิดความไม่พอใจในสถานะของตนเอง ทุกคนยอมรับบทบาทและสถานภาพของกันและกัน กล่าวคือ ผู้ท้าวและผู้เฒ่าให้ความร่วมมือช่วยเหลือกันเป็นอย่างดี มีความเสมอภาค เช่น การเลือกผู้ใหญ่บ้านก็ไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นผู้ท้าว ขึ้นอยู่กับชาวบ้านว่าจะเลือกใคร ซึ่งผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้านและคณะกรรมการศาลส่วนใหญ่จะเป็นผู้เฒ่า เพราะลาวโซ่งบ้านสระส่วนใหญ่เป็นชนชั้นผู้เฒ่าจึงมีบทบาทในหมู่บ้านมากกว่าผู้ท้าวซึ่งมีไม่กี่ครัวเรือน ในด้านฐานะทางเศรษฐกิจก็พบว่าผู้เฒ่าหลายครอบครัวมีฐานะดีกว่าครอบครัวผู้ท้าว ฉะนั้น ถ้ายกเว้นการปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อดั้งเดิม ซึ่งเป็นสิ่งเดียวที่จะแสดงให้เห็นความแตกต่างกันอย่างเด่นชัดของชนชั้นแล้ว ผู้ท้าวและผู้เฒ่าจะสามารถอยู่ร่วมกันได้โดยไม่เห็นความแตกต่างเลยยกเว้นเมื่อตายไป ซึ่งลาวโซ่งบ้านสระยังมีความเชื่อว่าผีผู้ท้าวจะไม่อยู่ร่วมกับผีผู้เฒ่า

ผู้นำในสังคมลาวโซ่งไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นผู้ท้าวหรือผู้เฒ่า เพียงแต่ต้องมีคุณสมบัติของความเป็นผู้เฒ่า เช่น รู้ประเพณี พิธีกรรมของกลุ่มเป็นอย่างดี มีความยุติธรรม ซื่อสัตย์ ฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างดี ซึ่งไม่ว่าใครจะเป็นผู้นำหมู่บ้านชาวบ้านก็จะให้การเคารพนับถือเชื่อฟัง ส่วนผู้นำในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น หมอเสนา หมอมด* เจ้าจ้ำ เขยกก ฯลฯ ไม่ได้มีบทบาทใด ๆ ในการปกครอง แต่จะมีบทบาทในการปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อดั้งเดิม ผู้ประกอบพิธีกรรมเป็นผู้ที่มีสถานภาพทางสังคมสูง และได้รับการยกย่องนับถือจากชาวบ้านเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ ลาวโซ่งบ้านสระยังเป็นกลุ่มชนที่รักพวกรักพ้อง การขัดแย้งภายในหมู่บ้านจึงมีน้อยมาก

* หมอผีผู้ทำพิธีเสนาแก่เคราะห์ให้กับผู้ที่เจ็บป่วยเนื่องจากการกระทำของผีต่าง ๆ เช่น ผีเรือน ผีบ้าน ผีปู่ ผีมด ฯลฯ และจะได้รับเงินตอบแทนประมาณ 100 - 200 บาท